

INSTYTUT WYMIARU SPRAWIEDLIWOŚCI

dr Stanisław Łagodziński

Umorzenie i zawieszenie postępowania karnego

w trybie art. 11 k.p.k.

(analiza dogmatyczna i praktyka ścigania)

Warszawa 2004

Spis treści

I. Wstęp.....	1
II. Przedmiot i metoda badania.....	3
III. Podstawowe informacje o materiale aktowym.....	10
IV. Charakter prawny umorzenia absorpcyjnego i jego stosunek do innych podstaw umorzenia	17
V. Przesłanki umorzenia absorpcyjnego.....	22
1. Ciężar gatunkowy przestępstwa	26
2. Oczywista niecelowość ukarania	30
3. Brak sprzeczności umorzenia z interesem pokrzywdzonego.....	34
VI. Zawieszenie absorpcyjne postępowania.....	37
1. Przesłanki zawieszenia postępowania.....	37
2. Podjęcie zawieszzonego postępowania	41
3. Charakter prawny terminu przewidzianego w art. 11 § 2 k.p.k.....	44
VII. Postępowanie odwoławcze	49
1. Problematyka zaskarżalności postanowień o zawieszeniu postępowania... 49	
2. Problematyka zaskarżalności postanowień o umorzeniu postępowania.....	51
3. Nadzwyczajne środki kontroli i wznowienie umorzonego postępowania.....	53
VIII. Zakończenie i wnioski.....	56

I. Wstęp

Spośród nowych uregulowań wprowadzonych do polskiego procesu karnego kodyfikacją z 1997 r., na uwagę zasługuje umorzenie postępowania karnego przewidziane treścią art. 11 k.p.k., określane w doktrynie nazwą umorzenia absorpcyjnego. To zainteresowanie umorzeniem absorpcyjnym może posiadać wiele wątków.

Jego konstrukcja prawna jest ewidentnym przejawem oportunistycznym i wyłomem w zasadzie legalizmu, będącej standardowym hasłem państwa prawa. Pojawiło się ono po przeprowadzonej transformacji ustrojowej w chwili tworzenia demokratycznego procesu karnego. Instytucja ta nie była efektem pracy Komisji Kodyfikacyjnej i nie przewidywał jej projekt kodeksu postępowania karnego. Pojawiła się dopiero w toku prac ustawodawczych.

Nieprecyzyjne przesłanki umorzenia absorpcyjnego, dające możliwości podejmowania dość dowolnych rozstrzygnięć merytorycznych, mogą budzić wątpliwości co do prawidłowego jego stosowania w praktycznym działaniu, a również być podstawą sporów dogmatycznych.

Istotne wątpliwości może budzić również problem zgodności art. 11 k.p.k. z ustawą zasadniczą, z uwagi na możliwość podejmowania w tym trybie rozstrzygnięć w postępowaniu przygotowawczym przez organ prokuratorski. Oczywista niecelowość orzekania o karze za popełniony występki ze względu na rodzaj i wysokość kary prawomocnie orzeczonej za inne przestępstwo - jako podstawa umorzenia - jest niczym innym jak orzekaniem o winie i karze, *eo ipso* sprawowaniem wymiaru sprawiedliwości zastrzeżonym do wyłącznej kompetencji organów sądowych.

Problematycznym może wydawać się także, czy rzeczywiście w praktycznym działaniu umorzenie absorpcyjne jest wyrazem pragmatyzmu ścigania karnego i - jak podkreśla się w piśmiennictwie¹ - poprzez rezygnację ze ścigania drobnej

---

¹ Z. Gostyński, Umorzenie postępowania na podstawie art. 11 nowego kodeksu postępowania karnego - odstępstwo od zasady legalizmu, Prokuratura i Prawo Nr 12/1997; S. Waltoś, Pragmatyzm i antypragmatyzm w procedurze karnej: Nowe prawo karne procesowe. Zagadnienia wybrane. Księga ku czci profesora W. Daszkiewicza, Poznań 1999; R.A. Stefański, Umorzenie „absorpcyjne”

przestępczości na rzecz koncentracji sił i środków w skutecznym ściganiu przestępczości poważniejszej, jest w stanie wyprowadzić wymiar sprawiedliwości z obserwowanego stanu zapaści.

Sygnalizowane wątpliwości i niedostatki prawnokarnej regulacji umorzenia absorpcyjnego, tudzież potrzeba poznania funkcjonowania jej w praktyce ścigania karnego, legły u podstaw podjętego badania w Instytucie Wymiaru Sprawiedliwości.

W części wstępnej niniejszego opracowania nie sposób nie zauważyć, że jakkolwiek za wzorzec umorzenia absorpcyjnego z art. 11 k.p.k. przyjmuje się powszechnie § 154 niemieckiego StPO², to umorzenie absorpcyjne postępowania karnego przewidywał w ograniczonym zakresie także polski kodeks postępowania karnego z dnia 19 marca 1928 r. Mianowicie - wg treści art. 4 - na etapie postępowania sądowego możliwym było umorzenie postępowania za zgodą oskarżyciela, jeżeli najwyższa grożąca oskarżonemu kara nie przekraczała jednego roku pozbawienia wolności i musiałyby z mocy ustawy ulec pochłonięciu przez karę już prawomocnie orzeczoną³. Problem tkwi bowiem w tym, że zarówno te przesłanki umorzenia, jak również regulacje procedury niemieckiej - o ile były zauważone na etapie prac ustawodawczych - nie zostały należycie spożytkowane, skoro przepis art. 11 k.p.k. wymagał już nowelizacji.

---

postępowania / odstępstwem od zasady legalizmu w: Zasady procesu karnego wobec wyzwań współczesności, Księga ku czci profesora S. Waltośa, Warszawa 2000.

² Z. Gostyński, Umorzenie ...; S. Waltoś, Nowe instytucje w kodeksie postępowania karnego z 1997 roku, PiP Nr 8/1997.

³ Dz.U. Nr 83, poz. 725 z 1932 r.

II. Przedmiot i metoda badania

Przedmiotem niniejszego opracowania jest funkcjonowanie nowej instytucji procesowej w postaci umorzenia absorpcyjnego, a więc jej stosowanie w praktycznym działaniu organów ścigania karnego. Taki cel opracowania determinował zakres badania i sposób jego przeprowadzenia, dla uzyskania możliwie pełnego i obszernego, a przez to reprezentatywnego materiału empirycznego. Mogły nim być wyłącznie akta spraw karnych z pierwszych kilku lat stosowania tej instytucji w skali całego kraju. Założenia metodologiczne prowadzonych badań ograniczające je do materiału aktowego postępowania przygotowawczego, wynikały z prezentowanych w piśmiennictwie poglądów, iż punkt ciężkości stosowania umorzenia absorpcyjnego przypadnie na postępowanie przygotowawcze⁴, jak również publikacje statystyki zawieszeń i umorzeń w trybie art. 11 k.p.k. jedynie w odniesieniu do postępowania przygotowawczego⁵, co miało wpływ na dostępność akt.

Dane liczbowe w tym zakresie, za okres pierwszych 4 lat kalendarzowych obowiązywania nowego kodeksu postępowania karnego i w układzie poszczególnych prokuratur apelacyjnych, obrazuje tabela nr 1.

---

⁴ Z. Gostyński, Umorzenie ...

⁵ Ministerstwo Sprawiedliwości Departament Organizacyjny, Informacje statystyczne o działalności powszechnych jednostek organizacyjnych prokuratury za lata 1999, 2000, 2001 i 2002.

Tabela nr 1.

Postępowania przygotowawcze zawieszono i umorzono w trybie art. 11 k.p.k. w latach 1999-2002 w poszczególnych jednostkach organizacyjnych prokuratury

Lp.	Prokuratury Apelacji	zawieszono - art. 11 § 2 k.p.k.					umorzono - art. 11 § 1 k.p.k.				
		1999 r.	2000 r.	2001 r.	2002 r.	ogółem	1999 r.	2000 r.	2001 r.	2002 r.	ogółem
1.	Białostockiej	5	3	22	1	31	1	4	6	4	15
2.	Gdańskiej	11	2	6	4	23	10	8	4	6	28
3.	Katowickiej	9	7	12	5	33	4	7	2	9	22
4.	Krakowskiej	8	10	9	2	29	10	9	4	2	25
5.	Lubelskiej	-	1	2	9	12	6	5	5	8	24
6.	Łódzkiej	5	12	6	3	26	5	11	12	7	35
7.	Poznańskiej	23	62	47	69	201	65	20	22	32	136
8.	Rzeszowskiej	1	-	1	2	4	1	-	1	5	7
9.	Warszawskiej	5	3	1	6	15	7	3	4	12	26
10.	Wrocławskiej	57	5	7	6	75	85	18	20	18	141
Ogółem		124	105	113	107	449	194	85	80	103	462

W kategoriach sprawozdawczości statystycznej obowiązującej w powszechnych jednostkach organizacyjnych prokuratury, zarówno zawieszenie postępowania przygotowawczego w trybie art. 11 § 2 k.p.k. jak i umorzenie absorpcyjne, są sposobami zakończenia postępowania przygotowawczego i każde z nich skutkuje statystycznym wykazaniem danej sprawy jako merytorycznie zakończonej. W tabeli nr 2 na tle ogólnej liczby zakończonych postępowań przygotowawczych, zamieszczono skumulowane liczebności zawieszeń i umorzeń absorpcyjnych oraz ich odsetek w stosunku do ogółu postępowań zakończonych. Miało to na celu wykazanie, iż absorpcyjne umorzenie i zawieszenie w aktualnej praktyce ścigania karnego ma charakter wręcz śladowy - na tle ogólnej liczby postępowań zakończonych - ergo rodzi pytanie o prawny i społeczny sens utrzymywania tej instytucji w polskim procesie karnym. Charakter śladowy mają również sądowe umorzenia postępowania karnego w trybie art. 11 § 1 k.p.k. (1999 r. - 395, 2000 r. - 360, 2001 r. - 243, 2002 r. - 302)⁶.

---

⁶ Statystyka Ministerstwa Sprawiedliwości.

Tabela nr 2.

Postępowania przygotowawcze ogółem, w tym w trybie art. 11 § 1 i 2 k.p.k., zakończone w latach 1999-2002

Lp.	Prokuratury Apelacji	1999 r.			2000 r.			2001 r.			2002 r.		
		ogółem	art. 11 k.p.k.	%	ogółem	art. 11 k.p.k.	%	ogółem	art. 11 k.p.k.	%	ogółem	art. 11 k.p.k.	%
1.	Białostockiej	46.891	6	0,012	50.765	7	0,013	88.788	28	0,031	81.976	5	0,006
2.	Gdańskiej	200.101	21	0,010	214.209	10	0,004	240.731	10	0,004	242.193	10	0,004
3.	Katowickiej	188.449	13	0,006	211.320	14	0,006	224.279	14	0,006	227.935	14	0,006
4.	Krakowskiej	123.038	18	0,014	129.923	19	0,014	153.345	13	0,008	168.021	4	0,002
5.	Lubelskiej	86.181	6	0,006	89.662	6	0,006	133.138	7	0,005	136.379	17	0,012
6.	Łódzkiej	102.028	10	0,009	114.994	23	0,020	131.577	18	0,013	130.824	10	0,007
7.	Poznańskiej	190.040	88	0,046	208.700	82	0,039	227.297	69	0,030	216.214	101	0,046
8.	Rzeszowskiej	44.722	2	0,004	47.941	0	0,000	59.455	2	0,003	59.756	7	0,011
9.	Warszawskiej	241.642	12	0,004	259.768	6	0,002	214.549	5	0,002	210.414	18	0,008
10.	Wrocławskiej	143.480	142	0,098	154.643	23	0,014	169.636	27	0,015	173.534	24	0,013
	OGÓŁEM	1.366.572	318	0,299	1.481.925	190	0,118	1.642.795	193	0,117	1.647.246	210	0,115

Pomijając przesłanki merytoryczne umorzenia absorpcyjnego przewidziane treścią ustawy, o potencjalnej możliwości stosowania tej instytucji można wnioskować na podstawie porównania dwu kategorii statystyki przestępczości, a to:

- liczba przestępstw stwierdzonych,
- liczba prawomocnych skazań na karę, której rodzaj i wysokość czyni oczywiście niecelowym ukaranie sprawcy za przestępstwo absorpcyjne.

Problem tkwi jednak w tym, że wszystkie strony tego równania pozostają niewiadomą. Nieznana jest liczba przestępstw stwierdzonych zagrożonych karą pozbawienia wolności do lat pięciu. Nie wiadomo, czy w zbadanych sprawach przestępstw absorpcyjnych dopuścili się ci sami sprawcy, którzy zostali ukarani na tyle surowo, że wymierzenie odrębnej kary za takie przestępstwa byłoby niecelowe. Również i oczywista niecelowość ukarania z uwagi na rodzaj i wysokość orzeczonej kary, jest pojęciem ocennym. W tym zestawieniu porównawczym za punkt odniesienia kary, której rodzaj i wysokość może uzasadniać ewentualną decyzję o umorzeniu postępowania w trybie art. 11 § 1 k.p.k., uznano karę efektywnego pozbawienia wolności w rozmiarze przekraczającym czas jednego roku jej trwania. W założeniu tym kierowano się przekonaniem, że tylko taki rodzaj i rozmiar ukarania może uzyskać społeczną akceptację dla ekskulpacji sprawcy od odpowiedzialności karnej za inny czyn zabroniony o niezbyt wielkim ładunku społecznej szkodliwości, chociaż możliwe są i inne bardziej restrykcyjne zapatrywania.

Abstrahując od podnoszonych tu wątpliwości ograniczających przedmiotowy zakres stosowania umorzenia absorpcyjnego, statystyczne zestawienie ilości stwierdzonych przestępstw ze skazaniami na karę pozbawienia wolności powyżej jednego roku (*vide* - tabela nr 3), określa tę wzajemną zależność w granicach około 1,5%, co także wydaje się być wartością śladową.

Tabela nr 3.

Liczba przestępstw stwierdzonych i skazań na karę bezwzględnego pozbawienia wolności

Lp.	Rodzaj orzeczonej kary pozbawienia wolności	1999 r.	2000 r.	2001 r.	2002 r.
1.	liczba stwierdzonych przestępstw (ogółem)	1.121.545	1.266.910	1.390.089	1.404.229
2.	skazanie na karę powyżej 1 roku do 2 lat bezwzględnego pozbawienia wolności	9.431	11.160	13.108	12.234
3.	od 2 do 3 lat	1.371	1.668	2.560	2.363
4.	od 3 do 5 lat	3.517	4.061	5.596	5.175
5.	od 5 do 10 lat	588	641	825	694
6.	od 10 do 15 lat	208	195	243	210
7.	karę 25 lat pozbawienia wolności	67	49	113	89
8.	karę dożywotniego pozbawienia wolności	8	12	20	19

Skoro przedmiotem opracowania jest nowa instytucja procedury karnej w jej praktycznym stosowaniu, to materiał badawczy stanowiły tu akta główne i podręczne spraw karnych zakończonych umorzeniem w trybie art. 11 § 1 k.p.k., jak również akta w których postępowanie przygotowawcze zawieszono w oczekiwaniu na prawomocne ukaranie sprawcy za inny popełniony czyn zabroniony.

W badanym okresie czterech lat powszechne jednostki organizacyjne prokuratury podjęły 449 takich decyzji o zawieszeniu postępowania przygotowawczego oraz 462 postanowienia o umorzeniu. Dość często postanowienie o umorzeniu było poprzedzone uprzednim zawieszeniem postępowania, wskutek czego wspomniane liczby zawiesznień i umorzeń nakładały się na siebie. Rozmiary tegoż nakładania nie są możliwe do ustalenia. O nadesłanie tych akt zwrócono się do wszystkich prokuratur, zaś wyniki badania dokumentowano w ankietach, sporządzanych odrębnie dla każdej sprawy.

Dokumentowane treścią ankiet informacje miały za przedmiot rodzaj i charakter przestępstwa absorpcyjnego i ukaranego, ich wzajemny związek i relację czasową popełnienia w kontekście pozostawania w zbiegu realnym jedno lub różnorodnym, idealnym zbiegu przestępstw, ciągu przestępstw bądź przestępstwa ciągłego, przestępstwa popełnionego po ukaraniu za czyn podstawowy, w tym również tzw. „przestępstwa na przepustce”. W zainteresowaniu

pozostawał również sposób i zakres dokumentowania informacji o toczącym się postępowaniu o czyn ulegający ukaraniu, stopniu jego zaawansowania, wyczerpaniu możliwości dowodowych zawieszanego i umarzanego postępowania, czasu oczekiwania na prawomocne skazanie, rodzaju i wysokości orzeczonej kary oraz terminie i rodzajach podejmowanych rozstrzygnięć w postępowaniu o przestępstwo absorpcyjne. Uwzględniano także praktyczne aspekty ustalania i oceny braku sprzeczności podejmowanego rozstrzygnięcia o umorzeniu z interesem pokrzywdzonego, a także funkcjonujące na tle tej instytucji postępowanie odwoławcze. Informacje te oraz inne, dotyczące cech osobowych sprawcy, rodzaju i wysokości wyrządzonej szkody, jej kompensacji, dokumentowano i poddawano ocenie w kontekście spełnienia przesłanek absorpcyjnego umorzenia i zawieszenia.

III. Podstawowe informacje o materiale aktowym

Spośród wspomnianych wyżej 462 umorzonych i 449 zawieszonych postępowań, uzyskano dla potrzeb prowadzonego badania 307 spraw, co wydaje się być materiałem reprezentatywnym dla oceny funkcjonowania instytucji umorzenia absorpcyjnego w praktyce ścigania karnego.

Zdecydowana większość nadesłanych spraw obejmowała niezbyt obszerny materiał aktowy. Jedynie 20 spośród nich stanowiły sprawy wielotomowe. Do nielicznych należały też postępowania, w których przedmiotem procesowego rozstrzygnięcia (umorzenia) było więcej niż jedno przestępstwo.

W badanych sprawach zapadły następujące rozstrzygnięcia procesowe:

- 171 postanowień o umorzeniu absorpcyjnym postępowania przygotowawczego, nie poprzedzone jego uprzednim zawieszeniem w trybie art. 11 § 2 k.p.k.;
- 101 postanowień o umorzeniu absorpcyjnym postępowania przygotowawczego, poprzedzone jego uprzednim zawieszeniem w trybie art. 11 § 2 k.p.k.;
- 25 postanowień o zawieszeniu postępowania przygotowawczego w trybie art. 11 § 2 k.p.k., oczekujące nadal na zapadnięcie prawomocnego orzeczenia o ukaraniu za inne przestępstwo;
- 10 dalszych spraw - po podjęciu postępowania zawieszono w trybie art. 11 § 2 k.p.k. - zakończono w inny sposób (w 3 wniesiono akt oskarżenia, 2 umorzono wobec cofnięcia wniosku o ściganie, zaś pozostałe umorzono z innych powodów).

Badane decyzje procesowe stanowiące niemal połowę zapadłych rozstrzygnięć (272 postanowienia o umorzeniu i 136 postanowień o zawieszeniu), podjęto w 122 powszechnych jednostkach organizacyjnych prokuratury. Uwzględniając fakt, że liczba prokuratur okręgowych i rejonowych wraz z ich ośrodkami zamiejscowymi wynosi aktualnie 397, uznać należy, że w praktyce ścigania karnego instytucja umorzenia absorpcyjnego stosowana jest sporadycznie i przez niezbyt liczną grupę prokuratur terenowych.

Postanowienie o zawieszeniu postępowania przygotowawczego podjęte w oczekiwaniu na zapadnięcie prawomocnego orzeczenia o ukaraniu (art. 11 § 2 k.p.k.), wydłuża relatywnie - o okres tegoż wyczekiwania - jego definitywne zakończenie postanowieniem o umorzeniu. W tej kategorii spraw (101 postanowień o umorzeniu poprzedzonych zawieszeniem), ta przeciętna, oddalająca moment podjęcia postanowienia o umorzeniu, wynosiła 16 miesięcy. W sprawach zaś nadal zawieszonych, przeciętna trwającego zawieszenia wynosiła w chwili badania 34 miesiące. Czas trwania zawieszenia w oczekiwaniu na zapadnięcie prawomocnego orzeczenia o ukaraniu był uwarunkowany charakterem popełnionego przestępstwa, a także właściwością rzeczową sądu okręgowego do jego rozpoznania.

W badanych aktach przedmiotem rozstrzygnięć procesowych jako tzw. czyny absorpcyjne, były następujące rodzaje przestępstw:

a) **69 przestępstw przeciwko mieniu**, w tym:

- 24 kradzieże, art. 278 § 1 k.k.;
- 18 oszustw, art. 286 § 3 k.k.;
- 9 kradzieży z włamaniem, art. 279 § 1 w zw. z art. 283 k.k.;
- 7 paserstw, art. 291 § 1 k.k.;
- 4 przywłaszczenia, art. 284 § 1 i 2 k.k.;
- 4 niszczenia cudzego mienia, art. 288 § 1 k.k.;
- 2 oszustwa kredytowe, art. 297 § 1 k.k.;
- 1 zabór pojazdu mechanicznego celem krótkotrwałego użycia, art. 289 § 1 k.k.;

b) **62 przestępstwa przeciwko dokumentom**, w tym:

- 48 przestępstw fałszu materialnego, art. 270 § 1 k.k.;
- 9 przestępstw niszczenia lub ukrywania dokumentów, art. 276 k.k.;
- 4 przestępstwa posługiwania się cudzym dokumentem tożsamości, art. 275 § 1 k.k.;
- 1 przestępstwo fałszu intelektualnego bezpośredniego, art. 271 § 1 k.k.;

c) **50 przestępstw przeciwko rodzinie i opiece**, w tym:

- 39 niealimentacji, art. 209 § 1 k.k.;
- 11 znęcania fizycznego lub psychicznego, art. 207 § 1 k.k.;

- d) **27 przestępstw przeciwko wymiarowi sprawiedliwości**, w tym:
- 17 tzw. „niepowrotu”, art. 242 § 2 i 3 k.k.;
  - 10 fałszywych zeznań i fałszywego oskarżenia, art. 233 i 234 k.k.;
- e) **24 przestępstwa groźby karalnej**, art. 190 § 1 k.k.;
- f) **18 przestępstw nielegalnego przekraczania granicy państwowej**, art. 264 § 1 i 3 k.k.;
- g) **11 przestępstw z ustawy z dnia 24 kwietnia 1997 r. o przeciwdziałaniu narkomanii**;
- h) **8 przestępstw prowadzenia w stanie nietrzeźwości pojazdów**, art. 178a § 1 i 2 k.k.;
- i) **7 przestępstw przeciwko działalności instytucji państwowych**, art. 224 § 1 i 226 k.k.;
- j) **4 przestępstwa przeciwko zdrowiu**, art. 157 § 1 i 158 § 1 k.k.;
- k) **27 innych przestępstw**.

W ramach oceny prawnokarnej przestępstwa absorpcyjnego, stosunkowo częstym zjawiskiem było przyjmowanie kwalifikacji kumulatywnej zgodnie z treścią art. 11 § 2 k.k. Wypadków tego rodzaju było 48. Nadto 38 sprawców dopuściło się zarzuconego im przestępstwa w warunkach powrotności do przestępstwa określonej art. 64 § 1 k.k. W zestawieniu zamieszczonym wyżej jako prawnokarłą ocenę przestępstwa absorpcyjnego przyjmowano ten przepis prawny, który w wypadku skazania stanowił by podstawę wymiaru kary (art. 11 § 3 k.k.).

Kwalifikację prawną przestępstwa podstawowego, za które orzeczona kara stanowiła przesłankę umorzenia absorpcyjnego, względnie też przewidywana kara stanowiła przesłankę zawieszenia postępowania w trybie art. 11 § 2 k.k. obrazuje tabela nr 4. Tu również jako ocenę prawnokarłą czynu podlegającego kumulatywnej kwalifikacji wskazano przepis stanowiący podstawę wymiaru kary, zaś w wypadku więcej niż jednego skazania, skazanie najsurowsze. Łącznie tego rodzaju wypadków odnotowano 80.

Tabela nr 4.

Podstawy umorzenia według rodzaju przestępstwa

Lp.	Rodzaj przestępstwa podstawowego	art. 11 § 1 k.p.k.	art. 11 § 2 k.p.k.	inna podstawa	ogółem
1.	przestępstwa zabójstwa - art. 148 k.k.	51	10	3	64
2.	przestępstwa rozbójnicze - art. 280-282 k.k.	32	5	2	39
3.	kradzież z włamaniem - art. 279 k.k.	38	-	1	39
4.	inne p-ko mieniu - art. 278-292 k.k.	39	6	1	46
5.	bójki, pobicia, uszkodzenia ciała - art. 156-159 k.k.	13	-	1	14
6.	zgwałcenie - art. 197 § 1-3 k.k.	4	-	-	4
7.	przestępstwa z ustawy o przeciwdziałaniu narkomanii	7	1	1	9
8.	niealimentacja - art. 209 k.k.	16	-	-	16
9.	przestępstwa znęcania - art. 207 k.k.	11	1	-	12
10.	przestępstwa p-ko dokumentom - art. 270-277 k.k.	13	1	-	14
11.	przestępstwa z k.k.s.	18	-	-	18
12.	przestępstwa drogowe - art. 173 i 177 k.k.	5	-	-	5
13.	art. 178a § 1 i 2 k.k.	5	-	-	5
14.	groźba karalna - art. 190 § 1 k.k.	2	-	1	3
15.	przestępstwa przekroczenia granicy - art. 264 k.k.	3	-	-	3
16.	inne	7	1	-	8
17.	nie określono rodzaju przestępstwa	8	-	-	8
Ogółem		272	25	10	307

Zgodnie z treścią art. 11 § 1 k.p.k. jedną z przesłanek przewidzianego tu umorzenia, jest prawomocne skazanie sprawcy za popełnione przezeń inne przestępstwo na karę, której rodzaj i wysokość czyni oczywiście niecelowym jego ściganie za występki absorpcyjny. Jak wspomniano wyżej, w badanych sprawach podjęto 272 tego rodzaju decyzje o umorzeniu, przy czym ich podstawą były wyroki sądowe - nie zawsze sądów krajowych - orzekające kary, środki karne a nawet środki zabezpieczające. Istotne zastrzeżenia budził również sposób i wiarygodność udokumentowania w aktach faktu sądowego rozstrzygnięcia o ukaraniu. Jeżeli prawomocne ukaranie sprawcy jest ustawową przesłanką umorzenia, to podlega wszelkim proceduralnym regułom dowodowym i powinno mieć postać urzędowego dokumentu o ukaraniu, którym jest wyłącznie odpis wyroku.

Inny niż treścią wyroku sposób udokumentowania skazania i wymiaru kary polegał na dołączeniu do akt sprawy:

- karty karnej - 13,
- pisma zakładu karnego - 4,
- notatki służbowej - 7,
- braku jakiegokolwiek - poza treścią postanowienia o umorzeniu - udokumentowania skazania - 10.

Ustalenia faktyczne co do kar i środków karnych przyjętych za podstawę umorzenia, przedstawiały się następująco:

Tabela nr 5.

Rodzaj i wysokość orzeczonych kar i środków karnych oraz środków zabezpieczających będących podstawą umorzenia

Lp.	Rodzaj kar, środków karnych, środków zabezpieczających	Liczba
1.	kara dożywotniego pozbawienia wolności	4
2.	kara 25 lat pozbawienia wolności	19
3.	kara pozbawienia wolności od 10 do 15 lat	32
4.	kara pozbawienia wolności od 5 do 10 lat	26
5.	kara pozbawienia wolności od 3 do 5 lat	36
6.	kara pozbawienia wolności od 2 do 3 lat	23
7.	kara pozbawienia wolności od 1 do 2 lat	27
8.	kara pozbawienia wolności do 1 roku	4
9.	kara pozbawienia wolności z warunkowym zawieszeniem	55
10.	kara ograniczenia wolności	3
11.	grzywna samoistna	22
12.	środek karny	2
13.	skazanie za wykroczenie	1
14.	środek zabezpieczający	2
15.	brak danych o rodzaju i wysokości kary	10
16.	skazanie sądu obcego	6
Ogółem		272

Z przeprowadzonych badań aktowych wynika, iż sprawców przestępstw wobec których stosowano absorpcyjne umorzenie postępowania karnego, cechowały w chwili popełnienia czynu następujące dane osobowe.

Gdy chodzi o płeć zdecydowanie dominowali mężczyźni (289 - 94,2%), zaś kobiet było jedynie 18 (5,8%).

Struktura wieku sprawców kształtowała się jak niżej:

17-21 lat	- 53 osoby	(17,3%)
22-29 lat	- 72 osoby	(23,5%)
30-39 lat	- 81 osób	(26,4%)
40-49 lat	- 66 osób	(21,5%)
50 lat i więcej	- 27 osób	(8,7%)
brak danych	- 8 osób	(2,6%)

Wykształcenie

podstawowe	- 114	(37,2%)
zawodowe	- 83	(27,0%)
średnie	- 62	(20,2%)
wyższe	- 11	(3,6%)
brak danych	- 37	(12,0%)

Stosunek do pracy

pracuje systematycznie	- 56	(18,2%)
pracuje dorywczo	- 43	(14,0%)
rencista, emeryt	- 23	(7,5%)
bezrobotny	- 125	(40,7%)
prowadzi gospodarstwo rolne	- 1	(0,3%)
uczeń	- 4	(1,3%)
brak danych	- 55	(17,9%)

Stan trzeźwości

nietrzeźwy w chwili czynu	- 24	(7,8%)
nadużywa alkoholu	- 23	(7,5%)
pije umiarkowanie	- 4	(1,3%)
nie pije	- 2	(0,7%)
brak danych	- 254	(82,7%)

Sprawcy według uprzedniej karalności

brak danych	- 29	(9,4%)
niekarany	- 118	(38,4%)
karany	- 160	(52,2%; w tym karany wielokrotnie - 74, co stanowiło 46,2% sprawców uprzednio karanych; najwyższa liczba skazań jednego sprawcy wynosiła 34)

Wysoki odsetek braku danych o cechach społeczno-demograficznych sprawców wynikał z faktu, że decyzje procesowe o umorzeniu bądź zawieszeniu postępowania karnego (odpowiednio 42 i 7) podjęto w stosunku do sprawców, którzy nie zostali przesłuchani w charakterze podejrzanych.

IV. Charakter prawny umorzenia absorpcyjnego i jego stosunek do innych podstaw umorzenia

W stosunku do poprzedniego stanu prawnego, podstawy umorzenia postępowania karnego uległy w nowej kodyfikacji karnej istotnym zmianom. Art. 11 d.k.p.k. zawierał na wstępie ogólną regułę, że nie wszczyna się postępowania a wszczęte umarza, gdy zachodzi okoliczność wyłączająca postępowanie. Następnie poprzedzając te okoliczności zwrotem „a w szczególności”, wymieniał je enumeratywnie w dalszej treści, nie wyczerpując wszystkich możliwych podstaw umorzenia postępowania karnego.

Art. 17 k.p.k. określający warunki dopuszczalności postępowań karnych - i będący odpowiednikiem art. 11 d.k.p.k. - już na wstępie konkretyzuje i uściśla zawarte w swej treści podstawy umorzenia i po tak enumeratywnym wyliczeniu, uzupełnia je kolejną podstawą w postaci „innej okoliczności wyłączającej ściganie”. W stosunku do dotychczasowych, określanych łącznie, podstaw umorzenia, w większym stopniu wymienia je rozdzielnie w odrębnych punktach oraz uściśla przesłankę braku podsądności sądom karnym zwrotem normatywnym „polskich sądów karnych”. Nadto uzupełnia przesłankę „czynu nie popełniono” zwrotem „braku danych dostatecznie uzasadniających podejrzenie jego popełnienia”. To ostatnie będzie skutkowało powoływaniem jej jako samodzielnej podstawy umorzenia, w miejsce uprzedniego zwrotu „czynu nie popełniono”.

Podstawy faktyczne umorzenia postępowania przygotowawczego zawarte w obu kodeksach postępowania karnego (odpowiednio 280 d.k.p.k. i 322 k.p.k.) - to jest brak podstaw do oskarżenia - są identyczne. Dawne określenie braku podstaw do „sporządzenia” oskarżenia zastąpione zwrotem braku podstaw do „wniesienia” oskarżenia, należy uznać za treściowo tożsame.

Bardziej istotne zmiany wprowadzono do instytucji warunkowego umorzenia postępowania karnego i dotyczą one zarówno przesłanek umorzenia jak również etapu postępowania, a przeto i organu uprawnionego do podjęcia merytorycznego rozstrzygnięcia. Przedmiotowy zakres stosowania warunkowego umorzenia postępowania karnego uległ rozszerzeniu z dwu powodów. W miejsce uprzedniego

wymogu niekaralności sprawcy za przestępstwo wprowadzono warunek niekaralności za przestępstwo umyślne, a nadto w wypadkach: pojednania się pokrzywdzonego ze sprawcą, naprawienia przez sprawcę wyrządzonej szkody lub uzgodnienia z pokrzywdzonym sposobu jej naprawienia, warunkowe umorzenie może być stosowane do przestępstwa zagrożonego karą nie przekraczającą 5 lat pozbawienia wolności (przy braku spełnienia tych ostatnich warunków zagrożenie karą nie może przekraczać 3 lat pozbawienia wolności, co było regułą w poprzednim stanie prawnym). Wyłączna zaś właściwość sądu w przedmiocie stosowania warunkowego umorzenia postępowania karnego (w poprzednim stanie prawnym uprawnienie to przysługiwało również prokuratorowi w toku postępowania przygotowawczego) przenosi możliwość podejmowania tego rodzaju rozstrzygnięć na etap postępowania sądowego.

Najbardziej istotne zmiany dotyczące problematyki umorzenia postępowania karnego w nowym stanie prawnym, wprowadzono treścią art. 11 k.p.k., a umorzenie to - z uwagi na jego przesłanki - uzyskało w piśmiennictwie nazwę umorzenia absorpcyjnego⁷. Podmiotami uprawnionymi do jego stosowania są: prokurator na etapie postępowania przygotowawczego oraz po wniesieniu aktu oskarżenia - sąd na etapie postępowania sądowego. Diametralnie inne niż wszystkie dotychczasowe są również jego przesłanki, co ustawa wyraża słowami „postępowanie w sprawie o występki zagrożony kara pozbawienia wolności do lat 5, można umorzyć, jeżeli orzeczenie wobec oskarżonego kary byłoby oczywiście niecelowe ze względu na rodzaj i wysokość kary prawomocnie orzeczonej za inne przestępstwo, a interes pokrzywdzonego temu się nie sprzeciwia”. Powyższe wskazuje *expressis verbis* na możliwość zaniechania ścigania sprawcy popełnionego przestępstwa z powodu prawomocnego ukarania za inne przestępstwo i jest wyjątkiem od zasady legalizmu, na której oparto polski proces karny stanowiąc ewidentny przejaw oportunistyki.

Na tle prawnokarnych regulacji warunkowego umorzenia postępowania karnego oraz umorzenia absorpcyjnego, widoczna jest niespójność podmiotów uprawnionych do podejmowania tych rozstrzygnięć. Warunkowe umorzenie stosuje wyłącznie sąd, zaś umorzenie absorpcyjne będące w takim samym stopniu orzekaniem o winie

---

⁷ S. Waltoś, Nowe instytucje ...

popęłnienia zarzucanego czynu, może stosować również organ prokuratorski. Wprawdzie umorzenie absorpcyjne nie uprawnia do nakładania na sprawcę obowiązków wynikających z faktu popęłnienia przestępstwa, jednakże w ocenie jego zarzucalności i karygodności idzie znacznie dalej niż warunkowe umorzenie postępowania karnego. Umorzenie absorpcyjne zawiera *eo ipso* rozstrzygnięcie także w zakresie kary, a mianowicie że orzekanie kary za przestępstwo absorpcyjne jest oczywiście niecelowe ze względu na rodzaj i wysokość kary prawomocnie orzeczonej za inne przestępstwo.

Powodów przedmiotowej niespójności orzekania o absorpcyjnym oraz warunkowym umorzeniu postępowania karnego nie znajdziemy w uzasadnieniach k.k. i k.p.k., bowiem, co wspomniano wyżej, umorzenie absorpcyjne postępowania karnego wprowadzono do k.p.k. na etapie prac parlamentarnych. Niemniej wskazanym jest przeanalizowanie powodów dla których wyłączono z kompetencji prokuratora rozstrzygnięcie o warunkowym umorzeniu postępowania karnego, gdyż może to pozwolić na ocenę jego uprawnień w zakresie orzekania o umorzeniu absorpcyjnym postępowania karnego. Określając istotę tej instytucji prawa karnego podkreślono w uzasadnieniu k.k., że warunkowe umorzenie nie wiąże się z uznaniem winy w formie przewidzianej dla wyroku skazującego, jest zwolnieniem sprawcy od ponoszenia kary, a nie stanowiąc skazania jest alternatywą dla bezwzględnego pozbawienia wolności oraz konkuruje z karą ograniczenia wolności i grzywną⁸. Oczywiście jest, że przy takim określeniu istoty warunkowego umorzenia postępowania, ten środek związany z poddaniem sprawcy próbie znalazł się w gestii sądu.

Znacznie dalej idące w ocenie charakteru prawnego warunkowego umorzenia postępowania jest stanowisko doktryny. Wypowiedziano tu między innymi poglądy, że warunkowe umorzenie postępowania oznaczające przypisanie oskarżonemu popęłnienia przestępstwa, jest klasycznym orzekaniem, gdyż wiążą się z tym elementy represji, dalej stanowi stwierdzenie popęłnienia przestępstwa, bowiem ustala popęłnienie czynu zabronionego o odpowiednim stopniu społecznej

---

⁸ Nowe kodeksy karne z 1997 r. z uzasadnieniami, Warszawa 1997, s. 160-161.

szkodliwości i jego zawinieniu, a wreszcie, że stosowanie warunkowego umorzenia jest sprawowaniem wymiaru sprawiedliwości⁹.

Oceniając według takiego samego wzorca istotę umorzenia postępowania na podstawie art. 11 § 1 k.p.k., ze słów ustawy wynika jednoznacznie, że treścią omawianej decyzji procesowej jest stwierdzenie popełnienia przestępstwa przez określoną osobę, to jest stwierdzenie popełnienia w rozumieniu art. 1 § 1, 2 i 3 k.k. czynu zabronionego pod groźbą kary przez ustawę obowiązującą w czasie jego popełnienia, którego społeczna szkodliwość jest wyższa niż znikoma, a sprawcy została przypisana wina. Ustawowa podstawa rezygnacji z ukarania sprawcy, to oczywista niecelowość orzeczenia kary ze względu na rodzaj i wysokość kary prawomocnie orzeczonej za inne przestępstwa. W jaki sposób i na podstawie jakich okoliczności organ procesowy ma dokonać owej oceny oczywistej niecelowości orzeczenia kary? Odpowiedź jest tylko jedna. W odniesieniu do czynu absorpcyjnego, w taki sam sposób i na podstawie takich samych okoliczności, jak uczynił to sąd w prawomocnym orzeczeniu o ukaraniu za przestępstwo podstawowe. A więc na podstawie zasad wymiaru kary określonych treścią art. 53 k.k., jak również kierując się względem na rodzaj i wysokość kary prawomocnie orzeczonej w takim aspekcie, że kara ta będzie dla sprawcy właściwa¹⁰.

Z powyższego zestawienia cech charakteryzujących umorzenie warunkowe i umorzenie absorpcyjne wynika, że obie te instytucje prawnokarne polegają na rozstrzygnięciu konfliktów prawnych w sprawach indywidualnych i przedmiotowo rzecz biorąc wyczerpują w takim samym stopniu pojęcie sprawowania wymiaru sprawiedliwości. Uwzględniając przy tym treść art. 175 ust. 1 Konstytucji, wg którego wymiar sprawiedliwości stosują sądy, ustawowe upoważnienie prokuratora do rozstrzygnięcia o absorpcyjnym umorzeniu postępowania karnego może budzić wątpliwości co do jego zgodności z ustawą zasadniczą.

---

⁹ K. Buchała, A. Zoll, Kodeks karny. Część ogólna. Komentarz, Zakamycze 1998, s. 480; A. Marek, Prawo karne, wyd. V, Warszawa 2004, s. 296; J. Wojciechowski, Kodeks karny. Komentarz, Warszawa 1997, s. 141; M. Kalitowski i inni, Kodeks karny. Komentarz, t. II, Gdańsk 1999, s. 174; S. Stachowiak, Charakter prawny wniosku prokuratora o warunkowe umorzenie postępowania karnego przez sąd; H. Paluszkiewicz, Warunkowe umorzenie postępowania karnego w stadium postępowania przed sądem, w: Nowa kodyfikacja karna. Zagadnienia węzłowe, Warszawa 1997.

¹⁰ W. Zalewski, Charakter prawny tzw. umorzenia absorpcyjnego, PS Nr 6/1999.

Umorzenie absorpcyjne nie jest konkurencją dla innych przewidzianych prawem podstaw umorzenia postępowania karnego. Jakkolwiek zawiera pewne elementy styczne z umorzeniem wobec znikomego stopnia społecznej szkodliwości czynu oraz umorzeniem warunkowym, to podkreśla się w piśmiennictwie, że ta zbieżność podstaw umorzenia jest pozorna¹¹. Znikomy stopień społecznej szkodliwości wyłącza przestępność czynu, zaś podstawą warunkowego umorzenia jest prognoza prospołecznego postępowania. Ocena ta ma więc charakter kalkulacji społecznego zysku, podczas gdy podstawą wniosku o zasadności umorzenia absorpcyjnego jest wyłącznie kalkulacja społecznych strat.

Rozstrzygnięcie o umorzeniu absorpcyjnym następuje głównie kosztem pokrzywdzonego przez pozbawienie go uprawnień kompensacyjnych, a uwzględniając nadto odstępstwo od zasady legalizmu, nakazuje niezwykle ścisłą wykładnię przesłanek jego stosowania.

---

¹¹ Z. Gostyński, Umorzenie ...

V. Przesłanki umorzenia absorpcyjnego

Art. 11 § 1 kodeksu postępowania karnego stanowi: „Postępowanie w sprawie o występki zagrożony karą pozbawienia wolności do lat 5, można umorzyć, jeżeli orzeczenie wobec oskarżonego kary byłoby oczywiście niecelowe ze względu na rodzaj i wysokość kary prawomocnie orzeczonej za inne przestępstwo, a interes pokrzywdzonego temu się nie sprzeciwia”.

Z przytoczonej treści ustawy wyprowadza się powszechnie trzy podstawowe przesłanki stosowania instytucji umorzenia absorpcyjnego odnoszące się do:

- charakteru popełnionego przestępstwa (jego ciężaru gatunkowego) z uwagi na wysokość zagrożenia karnego;
- niecelowości ukarania (wynikającej ze skazania za inny czyn zabroniony);
- braku sprzeczności podjętego rozstrzygnięcia o umorzeniu z interesem pokrzywdzonego.

Dla podjęcia procesowego rozstrzygnięcia o umorzeniu przesłanki te muszą wystąpić łącznie, przy czym łączne ich zaistnienie wyznacza jedynie możliwość a nie obligatoryjność decyzji o umorzeniu postępowania karnego na podstawie art. 11 § 1 k.p.k. Przemawia za tym zwłaszcza zwrot „postępowanie ... można umorzyć”. Wyjąwszy wysokość zagrożenia karnego, treść pozostałych przesłanek umorzenia ma charakter wybitnie ocenny. Uwzględniając przy tym nowość instytucji umorzenia absorpcyjnego dla praktyki i brak określenia szczegółowych zasad jej stosowania, rodzi to niebezpieczeństwo niespójności podejmowanych rozstrzygnięć.

Umieszczenie prawnokarnej regulacji umorzenia absorpcyjnego w przepisach wstępnych kodeksu postępowania karnego, tudzież oznaczenie podmiotu czynu terminem normatywnym „oskarżony” w jego rozumieniu określonym treścią art. 71 § 3 k.p.k. wskazuje, że procesowe rozstrzygnięcia w tym zakresie mogą być podejmowane zarówno w postępowaniu przygotowawczym jak też postępowaniu sądowym, po wniesieniu przez oskarżyciela aktu oskarżenia do sądu. Przy braku ustawowych ograniczeń co do czasu zapadnięcia umorzenia absorpcyjnego w

postępowaniu sądowym, umorzenie takie może nastąpić w każdym jego stadium, to jest zarówno przed rozprawą sądową, jak i po rozpoczęciu przewodu sądowego¹². Oczywistym jest, że sądowe rozstrzygnięcie o umorzeniu - wobec koniecznego warunku zainicjowania postępowania uprzednim wniesieniem skargi przez uprawnionego oskarżyciela - posiada zawsze charakter rozstrzygnięcia *ad personam*. Tożsamy charakter umorzenia absorpcyjnego *ad personam*, konieczny jest również w postępowaniu przygotowawczym. Wprawdzie ustawa używa tu określenia „postępowanie w sprawie o występki ... można umorzyć”, jednakże określenie to odnosi się wyłącznie do takiego stadium postępowania przygotowawczego, w którym wobec sprawcy popełnionego przestępstwa prowadzona jest ocena celowości jego ukarania w kontekście orzeczonej prawomocnie kary za inne przestępstwo. Ocena taka zaś, co podnoszono już wyżej, dotyczy nie czynu, lecz ustalonej i zindywidualizowanej osoby, której zarzucono i przypisano pełnienie karygodnego i zawinionego czynu zabronionego. Niezbędne więc jest uprzednie zebranie dowodów uzasadniających dostatecznie podejrzenie popełnienia czynu zabronionego przez określoną osobę, sporządzenie i ogłoszenie jej postanowienia o przedstawieniu zarzutów oraz przesłuchanie w charakterze podejrzanego, bądź też, w wypadkach niecierpiących zwłoki, poinformowanie o treści zarzutu i przesłuchanie w charakterze podejrzanego. Dopiero więc przesłuchanie sprawcy w określonej roli procesowej oraz wyczerpanie możliwości dowodowych sprawy, otwiera proces wnioskowania i rozstrzygnięcia o oczywistej niecelowości ukarania w kontekście skazania za inne przestępstwo.

Warunek ten nie jest przestrzegany przez praktykę, bowiem na ogólną liczbę 307 zbadanych spraw w 49 spośród nich (42 w sprawach umorzonych i 7 w sprawach zawieszonych - co stanowi 16%) zaniechano przesłuchania sprawcy w charakterze podejrzanego, bądź tylko ograniczono się do sporządzenia postanowienia o przedstawieniu zarzutów. W żadnej z tych spraw nie zachodziły przewidziane art. 313 § 1 k.p.k. *in fine* okoliczności uzasadniające odstąpienie od ogłoszenia postanowienia i przesłuchania podejrzanego (ukrywanie się lub nieobecność w

---

¹² Z. Gostyński, Umorzenie ...; R.A. Stefański, Umorzenie ...; F. Prusak, Komentarz do kodeksu postępowania karnego, Warszawa 1999, t. I, s. 72; P. Homański, E. Sadzik, K. Zgryzek, Kodeks postępowania karnego. Komentarz, wyd. 2, Warszawa 2004, t. I, s. 90; Z. Gostyński, S. Zabłocki, w: Kodeks postępowania karnego z komentarzem, wyd. 2, Warszawa 2003, t. I, s. 257.

kraju), zaś sprawca niejednokrotnie dopiero z treści doręczonego postanowienia kończącego postępowanie dowiadywał się o prowadzeniu i umorzeniu postępowania o popełnione przezeń przestępstwo. Niekiedy też oba postępowania karne prowadziła ta sama jednostka organizacyjna prokuratury wyłączając czyn absorpcyjny do odrębnego postępowania, a sprawca przestępstwa absorpcyjnego, będąc tymczasowo aresztowany za przestępstwo podstawowe, pozostawał do jej dyspozycji (sygn. akt 6 Ds. 18/02/I prokuratury Rejonowej w W., 1 Ds. 1949/00 Prokuratury Rejonowej w B., Ds. 1127/02 Prokuratury Rejonowej w Ł., 2 Ds. 804/02 Prokuratury Rejonowej w S., 1 Ds. 241/00 prokuratury rejonowej w K. i inne).

Określając przesłanki umorzenia absorpcyjnego postępowania karnego, ustawa nie zawarła w swej treści żadnych wskazówek bądź ograniczeń, czy przestępstwo absorpcyjne powinno pozostawać i w jakim związku z przestępstwem podstawowym, którego ukaranie uzasadnia odstąpienie od karalności przestępstwa absorpcyjnego.

W piśmiennictwie możemy tu zauważyć dwa przeciwstawne stanowiska. Według jednego z nich: „Ustawa nie stawia żadnej cezurę czasowej co do popełnienia objętego postępowaniem przestępstwa, które ma być umorzone. Może ono być popełnione zarówno przed, jak i po popełnieniu przestępstwa, za które orzeczono już karę, jak też po wydaniu lub uprawomocnieniu się wyroku ją orzekającego”¹³. „W szczególności brak jest tu zastrzeżenia, by obydwie wchodzące w grę przestępstwa były popełnione zanim zapadł pierwszy wyrok ... umorzenie dopuszczalne jest także wówczas, gdy przestępstwo, co do którego rozważana jest kwestia umorzenia, popełnione zostało po wydaniu wyroku w sprawie o inne przestępstwo ... okoliczność ta podlega jednak uwzględnieniu przy ocenie celowości umorzenia”¹⁴.

Stanowisko przeciwstawne podnosi w swej argumentacji, że założenia instytucji absorpcyjnego umorzenia wynikają z zasad łączenia kar, które mają zastosowanie do wydania wyroku łącznego i ze względu na te zasady „ustawodawca wychodzi z założenia, że zbędny jest proces karny tam, gdzie z uwagi na inne przestępstwo tej samej osoby zagrożone surowiej, kara wymierzona jej za dany czyn byłaby w konsekwencji pochłonięta przez karę wymierzoną za przestępstwo zagrożone karą

---

¹³ R.A. Stefański, Umorzenie ...

¹⁴ P. Hofmański, E. Sadzik, K. Zgryzek, Kodeks ..., s. 90.

surowszą”¹⁵. Najbardziej wyraźnie stanowisko to zaprezentował W. Zalewski, iż art. 11 k.p.k. w odróżnieniu od art. 85 k.k. nie ustanawia ograniczenia, że chodzi o przestępstwo popełnione przed pierwszym, chociażby nieprawomocnym, wyrokiem, co uprawnia do przyjęcia odmiennego stanowiska. „Przeciwko takiemu rozumowaniu przemawia jednak wykładnia celowościowa. Nie sposób przyjąć, że w prawie karnym mamy do czynienia z dwiema regulacjami wzajemnie się wyłączającymi. Trudno byłoby wytłumaczyć, dlaczego w ustawie zawierającej prawo materialne ... ustanowiony jest próg dla instytucji działającej na korzyść sprawcy, zaś w ustawie procesowej takiego progu brak”. Rozumowanie to konkluduje stanowiskiem, że instytucja umorzenia z art. 11 k.p.k. odnosi się jedynie do zbiegu przestępstw, gdyż w przeciwnym wypadku groźba kary za popełnienie nowego przestępstwa straciłaby na ostrości¹⁶.

Wydaje się być oczywistym, że można krytykować przyjęte rozwiązanie legislacyjne w postaci umorzenia absorpcyjnego, a nawet zarzucać jego niekonstytucyjność. W krytyce tej musimy jednakże pamiętać, że umorzenie to jest wyjątkiem, wyłomem od zasady legalizmu i nie da się pogodzić z tą zasadą, zaś „nawracając wyjątek na zasadę” jedynie unicestwiamy ten wyjątek - a *verba legis* art. 11 § 1 k.p.k. „postępowanie w sprawie o występki ... można umorzyć”. Tak więc *de lege lata* funkcjonowania absorpcyjnego umorzenia, to tylko i wyłącznie pozostawianie cezury czasowej popełnionego przestępstwa w symbiozie z oczywistą niecelowością ukarania i życiowym rozsądkiem organu procesowego - co w stosowaniu prawa jest rzeczą najtrudniejszą.

Mając na uwadze związek, nie tylko czasowy, popełnionego przestępstwa absorpcyjnego z przestępstwem ukaranym, przy stosowaniu umorzenia i zawieszenia postępowania w trybie art. 11 k.p.k., odnotowano w materiale aktowym badanych spraw następujące konfiguracje i liczebności odnoszące się do tegoż związku:

- realny zbieg przestępstw różnorodzajowy - 139,

---

¹⁵ T. Grzegorzczak, Kodeks postępowania karnego. Komentarz, wyd. 3, Zakamycze 2003, s. 64; J. Grajewski, L.K. Paprzycki, Kodeks postępowania karnego z komentarzem, Sopot 2000, s. 32.

¹⁶ W. Zalewski, Charakter prawny ...

- realny zbieg przestępstw jednorodząjowy	- 58,
- przestępstwo popełnione po ukaraniu	- 50,
- przestępstwo popełnione „na przepustce”	- 17,
- idealny zbieg przestępstw	- 17,
- pozorny (pomijalny) zbieg przestępstw, przepisów ustawy	- 7,
- ciąg przestępstw	- 9,
- przestępstwo ciągle	- 1,
- brak ustaleń o charakterze związku	- 9.

Powyższe wskazuje, iż w podstawowym zakresie badanych spraw, przestępstwa absorpcyjne pozostawały w stosunku do przestępstw ukaranych (oczekujących na uprawomocnienie się wyroku) w zbiegu realnym jedno lub różnorodząjowym (197 w stosunku do 307). Ustawa nie wymienia jednakże w swej treści zbiegu realnego jako jednej z przesłanek umorzenia, skutkiem czego nie stanowi on warunku *sine qua non* stosowania instytucji umorzenia absorpcyjnego przewidzianej art. 11 k.p.k. Rodzaj i charakter tego związku - pomijając ewidentne błędy - może być zatem i powinien być uwzględniany w ocenie zasadności stosowania tej instytucji procesowej, poprzez przesłankę oczywistej niecelowości ukarania. W ten tylko sposób i bez „poprawiania” ustawodawcy w jego konstytucyjnych uprawnieniach stanowienia przepisów prawa, można zapewnić zgodność podjętego rozstrzygnięcia merytorycznego ze społecznym poczuciem sprawiedliwości.

1. Ciężar gatunkowy przestępstwa

Zakres przedmiotowy stosowania instytucji umorzenia absorpcyjnego został określony dość prosto i w sposób nie dający podstaw do rozbieżności interpretacyjnych. Zakres ten określa przewidziana ustawą wysokość zagrożenia karnego dla danego typu czynu zabronionego, a więc kryterium wyłącznie obiektywne. Zwrot normatywny „występek zagrożony karą pozbawienia wolności do lat 5” eliminuje w ramach tej przesłanki, wszelkie subiektywne oceny mające za podstawę stopień zawinienia bądź szkodliwości społecznej popełnionego przestępstwa, a także dyrektywy obostrzenia, gdyż te nie zmieniają ustawowego

zagrożenia¹⁷. Jest to poprzeczka, której sankcja karna przestępstwa absorpcyjnego może być co najwyżej równa, ale nigdy nie może jej przewyższyć. Każdy więc ustawowy typ przestępstwa zagrożony karą pozbawienia wolności do lat 5 i poniżej tej granicy pozbawienia wolności, a również typ czynu zabronionego zagrożony karą łagodniejszego rodzaju, to jest karą ograniczenia wolności lub grzywny (bez względu na wysokość tegoż zagrożenia), mieści się w kategorii obiektywnej zagrożenia karą pozbawienia wolności do lat 5 i może być przedmiotem procesowego rozstrzygnięcia o umorzeniu postępowania karnego. Ustawa nie użyła tu określenia ograniczającego zakres jej stosowania tylko do czynów zagrożonych karą pozbawienia wolności do lat 5, wobec czego dopuszcza się powszechnie - na zasadzie argumentacji *a maiore ad minus* - możliwość stosowania umorzenia absorpcyjnego wobec czynów zagrożonych karą łagodniejszego rodzaju¹⁸. Karą zaś taką wg art. 32 pkt 1 i 2 k.k. są kary ograniczenia wolności i grzywny. Przy tak określonym maximum zagrożenia karnego przestępstwa absorpcyjnego a przeto i jego ciężaru gatunkowego, granicę przedmiotowego minimum określa dyspozycja art. 1 § 2 k.k., to jest to stopień społecznej szkodliwości wyższy niż znikomy.

Ustawa określając przesłanki umorzenia absorpcyjnego nie precyzuje czy przedmiotem merytorycznego rozstrzygnięcia może być tylko jeden występki, a również czy podjęte już raz tego rodzaju umorzenie, ze względu na prawomocne ukaranie za inne przestępstwo, „konsumuje” to skazanie w kontekście niemożliwości bycia podstawą umorzenia w kolejnym postępowaniu karnym. Odnosząc się do tej pierwszej wątpliwości R.A. Stefański argumentuje, że: „użycie singularystycznego zwrotu wcale nie przesądza, że chodzi tylko o jeden występki. Niejednokrotnie ustawodawca używa określeń w liczbie pojedynczej, mimo że są one zrealizowane także w razie wystąpienia więcej przypadków niż jeden”¹⁹. Podobnie należy się odnieść do drugiej wątpliwości, której ustawa wprost nie wyłącza. Każda ocena stosowania absorpcyjnego umorzenia to ocena indywidualna konkretnego czynu

---

¹⁷ Uchwała 7 sędziów SN z dnia 29.7.1970, VI KZP 32/70, OSNKW 1970, z. 10, poz. 117; uchwała SN z dnia 20.5.1992, I KZP 16/92, OSNKW 1992, z. 9-10, poz. 65.

¹⁸ J. Wojnar, Odstąpienie od zasady legalizmu - art. 11 k.p.k., Prokuratura i Prawo Nr 6/1999; J. Grajewski, L.K. Paprzycki, Kodeks ..., s. 32.

¹⁹ R.A. Stefański, Umorzenie ...; podobnie też W. Grzeszczyk, Nowa kodyfikacja karna, z. 5, Warszawa 1997, s. 105; S. Waltoś, Nowe instytucje ..., s. 36; J. Wojnar, Odstąpienie ...

zabronionego, podejmowana *iunctim* na podstawie wszystkich przesłanek, których wypadkową jest oczywista niecelowość ukarania. Gdy ta wypadkowa będzie przemawiać za podjęciem decyzji o umorzeniu, umorzenie postępowania jest prawnie dopuszczalne.

Odnosząc się w takim kontekście do przesłanki zagrożenia karnego, warunek ten w praktycznym stosowaniu instytucji umorzenia absorpcyjnego jest na ogół przestrzegany.

Powrotność do przestępstwa a również ciąg przestępstw nie były uznawane za okoliczność zmieniającą ustawowe zagrożenie, a w materiale aktowym odnotowano 38 wypadków umorzenia postępowania wobec osób, które zarzuconego im przestępstwa dopuściły się w warunkach określonych treścią art. 64 § 1 k.k. oraz 9 wypadków kwalifikacji powołującej art. 91 k.k. Jest to stanowisko słuszne. Skoro instytucja ta bazuje na aktualnym skazaniu sprawcy za inne przestępstwo jako warunku *sine qua* umorzenia absorpcyjnego, to nie można oceniać dotychczasowej karalności sprawcy jako okoliczności wyłączającej jej stosowanie.

Z nielicznymi wyjątkami przedmiotem umorzenia są przestępstwa, których zagrożenie karne nie przekracza 5 lat pozbawienia wolności. Jedynie w trzech sprawach (1 Ds. 1062/02 Prokuratury Rejonowej w J., 2 Ds. 211/02 Prokuratury Rejonowej w M. oraz Ds. 1288/99 Prokuratury Rejonowej w S.) rozstrzygnięcia merytoryczne dotyczyły przestępstw oszustwa, którego zagrożenie karne przekracza te granicę (od 6 miesięcy pozbawienia wolności do lat 8). W tej ostatniej sprawie przypisano podejrzanemu popełnienie w okresie od marca do października 1998 r. w ciągu przestępstw 11 oszustw, z których trzy popełniono już w czasie obowiązywania nowego kodeksu karnego.

W praktyce ścigania karnego instytucja umorzenia absorpcyjnego traktowana jest niejednokrotnie instrumentalnie, bowiem faktyczna decyzja o umorzeniu była warunkowana innymi okolicznościami niż wymienione w treści art. 11 k.p.k. Chodziło tu zwłaszcza o załatwienie spraw „długotrwałych”, uniknięcie przeprowadzenia obserwacji psychiatrycznej podejrzanego z czym łączy się konieczność oczekiwania na wolne miejsce w zakładzie leczniczym, ukrycie własnych błędów popełnionych w prowadzeniu postępowania przygotowawczego, czy wreszcie skazanie sprawcy na

długotrwałą karę pozbawienia wolności, której nie mogło pogorszyć przestępstwo absorpcyjne. Sposobem zaś takiego postępowania była niezasadna ocena prawnokarna danego czynu jako wypadku mniejszej wagi, dająca formalną podstawę do przyjęcia, że zagrożenie karne czynu absorpcyjnego nie przekracza 5 lat pozbawienia wolności (art. 283, art. 286 § 3 k.k.). Przykładem tego były następujące sprawy:

- 1 Ds. 2208/02 Prokuratury Rejonowej w E. przy sporządzaniu aktu oskarżenia spośród zarzuconego sprawcy ciągu 34 włamań pominięto 2 tego rodzaju czyny. Po zapadnięciu prawomocnego wyroku prokurator „naprawił” swój błąd w ten sposób, że sporządził z akt sądowych kserokopie zeznań pokrzywdzonych oraz pominiętych zarzutów, wpisał te materiały pod nowy numer repertorium i uznając te włamania za wyczerpujące wypadek mniejszej wagi, umorzył postępowanie w trybie art. 11 k.p.k.;
- w sprawie Ds. 870/99 Prokuratury Rejonowej w Ch. o przestępstwo kradzieży z włamaniem umorzony wobec niewykrycia sprawcy, sprawcy czynu zostali ujawnieni w postępowaniu prowadzonym przez sąsiednią Prokuraturę w S. Prokurator ten, mimo obowiązku objęcia postępowaniem wszystkich przestępstw, prowadzone postępowanie ograniczył do przestępstw popełnionych na terenie własnego działania (ciąg 12 kradzieży z włamaniem), a materiały dotyczące ujawnionych sprawców przekazał prokuratorowi miejsca popełnionego przestępstwa. Tu wyczekano do skazania sprawców, po czym - uznając włamanie popełnione na terenie swego działania za wypadek mniejszej wagi - umorzono postępowanie na podstawie art. 11 § 1 k.p.k.;
- w sprawie 2 Ds. 1468/02 Prokuratury Rejonowej w O. skazanie sprawcy na karę 25 lat pozbawienia wolności za kwalifikowane zabójstwo spowodowało, iż zarzucony mu ciąg 11 kradzieży z włamaniem (kwalifikowanych dotychczas jako włamania w trybie podstawowym) uznano za wyczerpujące wypadek mniejszej wagi (podobnie też w sprawach 3 Ds. 4719/01 Prokuratury Rejonowej w K., 3 Ds. 1241/02 Prokuratury Rejonowej w B. i inne);
- w sprawie Ds. 1133/99 Prokuratury Rejonowej w L. prokurator - po orzeczeniu przez sąd na jego wniosek w trybie art. 203 § 2 k.p.k. obserwacji

psychiatrycznej podejrzanego - „uchylił” swoje postanowienie o poddaniu podejrzanego badaniom przez biegłych lekarzy psychiatrów i umorzył postępowanie na podstawie art. 11 § 1 k.p.k. wobec zapadłego ukarania za inne przestępstwo. Sprawa w oczekiwaniu na obserwację stała się długotrwała. Z podobnych powodów odstępowano również w innych sprawach od badania podejrzanych przez biegłych lekarzy psychiatrów bądź wnioskowanej przez biegłych obserwacji podejrzanych w zakładzie leczniczym (1 Ds. 890/00 Prokuratury Rejonowej w Z., 1 Ds. 1751/98 Prokuratury Rejonowej w Cz., 1 Ds. 567/04 Prokuratury Rejonowej w L. i inne - łącznie 10 tego rodzaju uchybień).

2. Oczywista niecelowość ukarania

Oczywista niecelowość ukarania za przestępstwo absorpcyjne odwołująca się słowami ustawy do rodzaju i wysokości kary prawomocnie orzeczonej za inne przestępstwo, jest sformułowaniem na tyle ogólnym, że nie stanowi żadnej wskazówki interpretacyjnej w stosowaniu tej instytucji w praktyce. Wprawdzie to odwołanie się do kary już orzeczonej nakazuje przeprowadzenie procesu myślowego oceny stopnia szkodliwości społecznej oraz zawinienia czynu absorpcyjnego i hipotetyczne określenie kary jaką należy za ten czyn wymierzyć, jednakże nie przybliża to nas do sedna zagadnienia. W szczególności nie wyjaśnia czy i jak powinna kształtować się wzajemna proporcja kary hipotetycznej do kary już orzeczonej, aby mogła przekroczyć próg oczywistej niecelowości ukarania. Wreszcie czy zasadnym jest poszukiwanie takich proporcji do oceny zjawiska społecznego w postaci niecelowości ukarania.

Możliwą rozbieżność podejmowanych w tym zakresie ocen pogłębia dodatkowo okoliczność, że treść art. 11 k.p.k. nie wyklucza i nie odwołuje się w żadnym stopniu do problematyki zbiegu przestępstw, co czyni również nieoznaczonym odwoływanie się do przepisów określających zasady łączenia kar i środków karnych. Ponieważ nie sposób tu przyjąć, aby tą zasadą była subiektywna dowolność organu procesowego w myśl potocznego określenia „według mego widzi mi się”, jedynym rozsądnym, rozwiązaniem pozostaje tu posiłkowe stosowanie ustawowych zasad łączenia kar i

środków karnych przewidzianych przepisami rozdziału IX k.k. w ocenie oczywistej niecelowości ukarania. *Tertium non datur*, a doktryna nie jest i nie będzie w stanie wypracować na użytek praktyki żadnej innej ogólnej reguły, na podstawie której można będzie rozstrzygać wszelkie wątpliwości w tym zakresie.

Dopóki trwa dolegliwość kary orzeczonej za inne przestępstwo i kara ta nie została wykonana, dopóty istnieje możliwość prowadzenia rozważań i oceny niecelowości ukarania za przestępstwo absorpcyjne. Jednocześnie też im większa jest dolegliwość orzeczonego ukarania, tym większa zasadność podjętego rozstrzygnięcia o absorpcyjnym umorzeniu. Stanowisko to posiada taką zaletę, że uwzględniając pragmatyzm leżący u podstaw wprowadzenia tej instytucji, pozwala na tożsamą ocenę przestępstwa absorpcyjnego - nie w kontekście czasu jego popełnienia i wynikającego stąd rodzaju zbiegu, lecz w kontekście aktualnej dolegliwości ukarania za inne przestępstwo.

W ustawowym określeniu rodzaju i wysokości kary prawomocnie orzeczonej za inne przestępstwo, nie zawarto żadnej preferencji dla któregośkolwiek rodzaju kary przewidzianych art. 32 k.k. Przy braku takiego wyeksponowania w treści art. 11 k.p.k. którejkolwiek z tych kar, może to być każda z kar przewidzianych art. 32 k.k., której rodzaj i wysokość w danym indywidualnym wypadku pozwala na uznanie, że został spełniony ustawowy warunek oczywistej niecelowości ukarania.

Przy takim rozumieniu kary, a również związku zachodzącego między przestępstwem absorpcyjnym a dolegliwością ukarania, można w sposób tożsamy ocenić dopuszczalność stosowania umorzenia absorpcyjnego do przestępstw popełnionych po skazaniu za przestępstwo podstawowe, „na przepustce” itp., a również tych wszystkich sytuacji, gdy reakcja prawnokarna wobec sprawcy czynu zabronionego nie polegała na orzeczeniu kary.

W wyodrębnionej z uwagi na charakter związku grupie przestępstw popełnionych po skazaniu oraz „na przepustce”, mieściły się głównie przestępstwa przeciwko rodzinie i tzw. „niepowroty” (art. 207 § 1, 209 § 1 i 242 § 2 i 3 k.k.). Te ostatnie mogą budzić podnoszone w piśmiennictwie kontrowersje co do zasadności podjętego

rozstrzygnięcia²⁰, jednakże tylko w tych wypadkach, gdy do odbycia wykonywanej kary pozostawał skazanemu niewielki okres czasu. W perspektywie natomiast kilkuletniego dalszego jej wykonywania, skazanie na krótkoterminową karę pozbawienia wolności byłoby - jeżeli można użyć takiego pojęcia - skazaniem pozornym, społecznie zbędnym.

Problemem ważkim społecznie oraz wymagającym stosownego przeciwdziałania w ramach nadzoru służbowego, jest praktyka ścigania karnego przestępstwa niealimentacji oraz znęcania się nad członkami rodziny. Wiele tych przestępstw zostało popełnionych po skazaniu a nawet przy wykonywaniu kary za tożsamy rodzajowo czyn uprzedni (15 wypadków), zaś autorzy podejmowanych umorzeń absorpcyjnych wyrażali - w myśl ludowego porzekadła „każda wina darowina” - rażącą beztroskę w ocenie przestępstwa, o czym świadczą następujące fragmenty uzasadnienia:

- Ds. 360/01 Prokuratury Rejonowej w P. „kara wymierzona nie odbiegałaby od już orzeczonej, a występowanie z kolejnym oskarżeniem podobnym byłoby niecelowe”;
- Ds. 986/00 Prokuratury Rejonowej w S. „Biorąc pod uwagę iż Dariusz J. zostanie pozbawiony wolności, co dodatkowo zwiększy - i to wielokrotnie - nakłady jakie Skarb Państwa poniesie w związku z jego utrzymaniem obok kontynuowania wypłat bieżących rat alimentacyjnych w zastępstwie podejrzanego, uznano iż oskarżenie Dariusza J. i doprowadzenie do jego skazania jest oczywiście niecelowe”;
- 1 Ds. 629/... Prokuratury Rejonowej w Ż. „umorzeniu postępowania nie sprzeciwia się interes pokrzywdzonego, bo ZUS płaci należne alimenty”.

Podobnie beztroską była praktyka ograniczania karalności przestępstwa z art. 178a k.k. tylko do pierwszego sprawczego zachowania i umarzania wobec następnych (Prokuratura Rejonowa w W. Ds. 941/02, Ds. 1174/02 i Ds. 1323/02).

W związku z odnotowanym przypadkiem stosowania umorzenia absorpcyjnego do nowoujawnionego czynu wchodzącego w skład przestępstwa ciągłego, należy

---

²⁰ Z. Gostyński, Umorzenie ...

zauważyć, że nowy kodeks karny w odniesieniu do ciągłości zabronionych zachowań sprawczych przyjmuje dwa różne rozwiązania, a to: w art. 12 k.k. przestępstwo ciągle i w art. 91 k.k. ciąg przestępstw. W odniesieniu do przestępstwa ciągłego z art. 12 k.k. opartego na koncepcji jednoczynowej i stanowiącego jedno przestępstwo, ściganiu sprawcy nowoujawnionego czynu stoi na przeszkodzie powaga rzeczy osądzonej - art. 17 § 1 pkt 7 k.p.k.²¹. Dlatego też w sprawie tej należało odmówić wszczęcia postępowania przygotowawczego. Podobnie też było niezasadnym wyłączenie do odrębnego postępowania a następnie umorzenie postępowania w trybie art. 11 § 1 k.p.k. w tych wypadkach, gdy czyn sprawcy stanowiący jedno przestępstwo wyczerpywał w zbiegu kumulatywnym znamiona dwu lub więcej ustawowych typów czynów zabronionych, bądź też zachowanie sprawcze objęte tożsamym zamiarem było środkiem do celu.

Nie powinno budzić kontrowersji stosowanie instytucji umorzenia absorpcyjnego do przestępstwa nieskarbowego pozostającego w idealnym zbiegu przestępstw z przestępstwem skarbowym. Przepisy k.k.s. nie wyłączają stosowania art. 11 k.p.k., a przestępstwo nieskarbowe wobec ukarania jednoczynowego z nim przestępstwa skarbowego, wydaje się spośród wszystkich rodzajów zbiegu uzasadniać najpełniej stosowanie tej instytucji prawnokarnej.

W ustawowym określeniu przestępstwa i kary, której orzeczenie jest przesłanką umorzenia absorpcyjnego, nie mieszczą się odnotowane w materiale aktowym wypadki umorzenia, których podstawą było skazanie za wykroczenie, orzeczenie środka karnego, a nawet orzeczenie środka zabezpieczającego przewidzianego w art. 93 k.k.:

- postanowienie Prokuratury Rejonowej w W. z dnia 28 listopada 2002 r. sygn. akt 3 Ds. 4500/02/XI „orzeczenie kary pozbawienia wolności byłoby niecelowe z uwagi na orzeczenie środka zabezpieczającego”;
- postanowienie Prokuratury Rejonowej w S. z dnia 31 października 2000 r. sygn. akt 5 Ds. 4489/00 „uznano za niecelowe prowadzenie postępowania z

---

²¹ Uchwała SN z dnia 21.11.2001, I KZP 29/01, OSNKW 2002, z. 1-2, poz. 2.

uwagi na uprzednie w innej sprawie złożenie wniosku o zastosowanie środka zabezpieczającego”.

Przytoczona argumentacja nie wymaga komentarza, a może jedynie budzić uczucie zażenowania.

Wobec jednoznacznej dyspozycji ustawowej zaliczającej do przesłanek umorzenia ukaranie za inne przestępstwo, rodzaj kary i jej wysokość muszą być skonkretyzowane oraz procesowo udokumentowane. Konkretyzacja kary stanowi podstawę oceny oczywistej niecelowości ukarania, której nie można podjąć przy braku ustaleń o rodzaju i wysokości orzeczonej kary.

Kara prawomocnie orzeczona za przestępstwo, to tylko kara orzeczona prawomocnym wyrokiem sądu polskiego, a również kara określona według prawa polskiego w trybie art. 611c k.p.k. w razie przejęcia do wykonania wyroku sądu państwa obcego, gdyż te tylko podlegają wykonaniu na terenie Rzeczypospolitej Polskiej. Dlatego też było nieuzasadnionym umorzenie postępowania w trybie art. 11 k.p.k., których podstawę stanowiły skazania sądów państw obcych (6 spraw), nie przejęte do wykonania w Polsce.

3. Brak sprzeczności umorzenia z interesem pokrzywdzonego

Absorpcyjne umorzenie postępowania karnego dopuszczalne jest według słów ustawy, gdy interes pokrzywdzonego temu się nie sprzeciwia. Zastrzeżenie to, jak określa się je w piśmiennictwie, „bardzo trafne, biorąc pod uwagę prawa ofiary przestępstwa”²² nie zostało jednak skonkretyzowane bądź uściślone. Przy braku takiego uszczegółowienia, w literaturze wypowiedziano wiele przeciwstawnych poglądów, które dla praktyki nie mogą stanowić jednoznacznej wskazówki interpretacyjnej. W szczególności dotyczy to: uzyskiwania stanowiska pokrzywdzonego w przedmiocie zamierzonego umorzenia, ewentualnie jego zgody, sposobu określania braku sprzeczności umorzenia z interesem pokrzywdzonego,

---

²² S. Waltoś, Nowe instytucje ...

zwłaszcza w kontekście możliwości podejmowania rozstrzygnięć kompensacyjnych, satysfakcji z ukarania sprawcy itp.

W praktycznym działaniu każda skrajność będzie rozstrzygnięciem społecznie niesłusznym i niepożądanym. Uzależnienie możliwości umorzenia absorpcyjnego od wyłącznej woli pokrzywdzonego, uniemożliwi praktyczne jego stosowanie. Wyłączna zaś wola organu procesowego w ocenie interesu pokrzywdzonego, będzie oceną mającą na celu „załatwienie sprawy” oraz oceną podejmowaną poza pokrzywdzonym i nie w jego interesie. Ocena ta to rozstrzygnięcie organu procesowego, jednakże podjęta ze świadomością stanowiska pokrzywdzonego. Dlatego racjonalnym wydaje się, że nie jest możliwą oceną interesu pokrzywdzonego bez poznania jego stanowiska i zamierzeń, w uwzględnieniu realnych możliwości kompensacyjnych konkretnego i indywidualnego wypadku. Praktycznie ujął to najtrafniej Z. Sobolewski pisząc: „Warunek, aby umorzenie postępowania nie kolidowało z interesem pokrzywdzonego, należy więc rozumieć w ten sposób, że pokrzywdzony niczego ważnego nie traci z powodu umorzenia postępowania i niczego by nie zyskał w razie skazania oskarżonego”²³.

Kwestia umorzenia absorpcyjnego w postępowaniu o czyn ścigany z oskarżenia prywatnego, musi być rozstrzygana z uwzględnieniem prawa do dysponowania skargą. Prokurator nie jest tu dysponentem skargi i prowadzone postępowanie powinien umorzyć z uwagi na brak interesu społecznego w kontynuowaniu ścigania z urzędu (§ 225 ust. 2 Regulaminu wewnętrznego urzędowania powszechnych jednostek organizacyjnych prokuratury).

Charakteryzując materiał aktowy od strony pokrzywdzenia, na ogólną liczbę 307 przestępstw 111 z nich stanowiło tzw. przestępstwa bez ofiar. Należały tu zwłaszcza czyny z grupy przestępstw przeciwko wymiarowi sprawiedliwości, nielegalnego przekroczenia granicy, przestępstwa z ustawy o przeciwdziałaniu narkomanii, z ustawy o powszechnym obowiązku obrony, prowadzenia w stanie nietrzeźwości pojazdów, pełnienia służby w Legii Cudzoziemskiej, a także niektóre przestępstwa przeciwko dokumentom (głównie podrabianie dowodu rejestracyjnego pojazdu przez

---

²³ Z. Sobolewski, Zasada legalizmu w ograniczonym zakresie, w: Nowe prawo karne procesowe. Zagadnienia wybrane. Księga ku czci profesora W. Daszkiewicza, Poznań 1999.

falszywe wpisy badań technicznych). Na ogólną liczbę 196 ujawnionych pokrzywdzonych, tylko w 10 sprawach istniały ślady informowania o zamierzonym sposobie merytorycznego rozstrzygnięcia oraz uzyskiwania ich stanowiska w tym zakresie.

W sprawach z grupy przestępstw przeciwko mieniu, szkoda majątkowa została wyrządzona w 57 wypadkach. Jej naprawienie w całości lub części (odpowiednio 35 i 4) polegało wyłącznie na odzyskaniu przedmiotu przestępstwa działaniem organu ścigania karnego. W sprawach z grupy przestępstw przeciwko mieniu, zdrowiu, a również o przestępstwo niealimentacji, w wypadku ewentualnego ich rozstrzygnięcia w postępowaniu sądowym, w 81 sprawach istniały podstawy do podejmowania przez sąd orzeczeń kompensacyjnych.

Taka praktyka ścigania karnego upoważnia do sformułowania wniosku, iż rozstrzygnięcie czy umorzenie postępowania nie sprzeciwia się interesowi pokrzywdzonego, podejmowane jest przez organ procesowy „bez udziału pokrzywdzonego i przeciwko niemu”. Jednakże status majątkowy sprawców, głównie z uwagi na uprzednie skazania bądź aktualne odbywanie kary był tego rodzaju, że ewentualne orzeczenia kompensacyjne nie miały praktycznych szans realizacji.

W postępowaniu przygotowawczym uprawnionym do procesowego rozstrzygnięcia o umorzeniu absorpcyjnym jest prowadzący dane postępowanie, a jeżeli nie jest nim prokurator, postanowienie to w myśl art. 325e k.p.k. wymaga jego zatwierdzenia.

VI. Zawieszenie absorpcyjne postępowania

1. Przesłanki zawieszenia postępowania

Zasadniczym warunkiem stosowania umorzenia absorpcyjnego postępowania karnego jest prawomocne skazanie sprawcy za popełnienie innego przestępstwa. Rodzaj i wysokość orzeczonej kary, a także interes pokrzywdzonego, który nie sprzeciwia się umorzeniu, to okoliczności istniejące obiektywnie i znane organowi procesowemu. Znaną organowi procesowemu - lecz istniejącą tylko hipotetycznie - jest również kara jaką należy wymierzyć sprawcy, zaś ich wzajemne zestawienie pozwala na wnioskowanie o oczywistej niecelowości ukarania. Ustawa w swym pragmatyzmie umorzenia absorpcyjnego idzie jednak znacznie dalej. Umorzenie takie możliwe do stosowania po prawomocnym skazaniu, należy wg art. 11 § 2 k.p.k. mieć na uwadze już wówczas, gdy ustalenia w zakresie przestępstwa absorpcyjnego i podstawowego pozwalają na takie rozstrzygnięcie dopiero w nieodległej przyszłości. Procesowe zdyskontowanie obiektywnego braku sprzeczności umorzenia z interesem pokrzywdzonego, na tle tych hipotetycznych założeń skazania i niecelowego ukarania, może polegać w myśl art. 11 § 2 k.p.k. na fakultatywnym zawieszeniu postępowania w sprawie o występki absorpcyjny do czasu prawomocnego skazania. Słowa ustawy „Jeżeli kara za inne przestępstwo nie została prawomocnie orzeczona, postępowanie można zawiesić” oznaczają tu, że przesłanki zawieszenia są tożsame przesłankom umorzenia, a swoją obiektywną konkretność pozwalającą na umorzenie uzyskują z chwilą prawomocnego skazania.

Podobnie jak przy umorzeniu postępowania, to wnioskowanie o braku sprzeczności zawieszenia (umorzenia) postępowania z interesem pokrzywdzonego, rodzaju i wysokości kary jaka zostanie prawomocnie orzeczona za przestępstwo podstawowe oraz niecelowości ukarania za przestępstwo absorpcyjne, dotyczy zindywidualizowanego procesowo sprawcy czyny zabronionej, a zatem może być prowadzone wyłącznie na etapie *ad personam* prowadzonego postępowania karnego (*vide* art. 308 § 2 i 313 § 1 i 2 k.p.k.).

O ile dla oznaczenia treści przesłanek zawieszenia może być wystarczające odwołanie się do przesłanek umorzenia, to cytowana dyspozycja ustawowa nie określa w jakikolwiek sposób czasu zapadnięcia skazania stanowiącego dopuszczalną podstawę zawieszenia postępowania. Brak prawomocnego skazania jest przeszkodą faktyczną w podjęciu decyzji o umorzeniu postępowania w trybie art. 11 § 1 k.p.k., przeszkodą czasowo nieoznaczoną. Użyte uprzednio określenie terminologiczne „nieodległa przyszłość” niczego tu w praktyce nie rozwiązuje, bowiem jest to pojęcie równie nieoznaczone jak „w najbliższym czasie” itp. określenia. Nie jest także możliwym odwołanie się w ocenie czasu oczekiwania za zapadnięcie prawomocnego skazania do pojęcia długotrwałej przeszkody w rozumieniu art. 22 § 1 k.p.k. uniemożliwiającej prowadzenie postępowania. Jej ustanie nie jest zdarzeniem pewnym i może trwać aż do czasu przedawnienia karalności przestępstwa, co byłoby niedopuszczalnym na tle zawieszenia absorpcyjnego. Praktyczny paradoks stosowania instytucji zawieszenia absorpcyjnego tkwi w tym, że umorzenie postępowania jest najbardziej pewne w sytuacji popełnienia najcięższych przestępstw, jednakże okres trwania postępowania w tych sprawach jest najdłuższy, grożący niekiedy przedawnieniem karalności przestępstwa absorpcyjnego.

Skoro ustawodawca nie zawarł w treści normy art. 11 k.p.k. wskazówek interpretacyjnych odnoszących się do oznaczenia dopuszczalnego czasu wyczekiwania na zapadnięcie prawomocnego orzeczenia o ukaraniu - uzasadniającego zawieszenie, a u podstaw wprowadzenia tej instytucji do procesu karnego legły względy pragmatyczne, to jedyną podstawą rozwiązania tego problemu powinien być także pragmatyzm ścigania karnego. W skrajnych określeniach minimum i maksimum dającego się oznaczyć czasu wyczekiwania na zapadnięcie prawomocnego orzeczenia o ukaraniu uzasadniającego zawieszenie, można wskazać jako to minimum czas przekraczający termin trwania postępowania przygotowawczego, zaś jako termin maksimum czas wyczekiwania nie grożący przedawnieniem karalności danego występku będącego przedmiotem umorzenia.

O ile można zgodzić się z poglądem, że uzasadnia podjęcie decyzji o zawieszeniu postępowania wyczekiwanie na prawomocne orzeczenie o ukaraniu bez konieczności przedłużania podstawowych terminów trwania tegoż postępowania, to

zaaprobowanie skrajności maksimum byłoby rozwiązaniem godzącym w pragmatyzm ścigania. Każde postępowanie powinno być zakończone w rozsądnym terminie, zaś popełnione przestępstwo powinno spotkać się z możliwie szybką reakcją prawnokarną mając na względzie poszanowanie prawa i zasady współżycia społecznego. Nie można pozostawić na uboczu także względów praktycznych, tj. konieczności permanentnego (okresowego) interesowania się daną sprawą przez czas trwającego zawieszenia, gdyż zniweczy to korzyści pokładane w tej instytucji. Wydaje się, że byłoby tu rozsądnym takie praktyczne rozwiązanie, że prawdopodobny czas zapadnięcia prawomocnego orzeczenia o ukaraniu, przekraczający funkcjonujące w praktyce ścigania pojęcie „spraw długotrwałych”, uzasadnia podjęcie decyzji kończącej merytorycznie dane postępowanie, a nie jego zawieszenie. Rzeczą praktyki ścigania pozostaje zaaprobowanie takiego stanowiska, albowiem nie jest możliwe wskazanie innej cezurę czasowej pozwalającej na racjonalne różnicowanie między zawieszeniem a merytorycznym zakończeniem postępowania absorpcyjnego.

W związku z podnoszonymi w teorii wątpliwościami, czy zawieszenie postępowania w trybie art. 11 § 2 k.p.k. ma zastosowanie do prowadzonych odrębnie postępowań, czy też może mieć miejsce również w ramach jednego postępowania do niektórych z czynów będących jego przedmiotem, należy opowiedzieć się wyłącznie za pierwszą z tych możliwości. Stanowisko zaś dopuszczające takie zawieszenie do niektórych z czynów w ramach jednego postępowania złożonego przedmiotowo²⁴, pomija praktyczne aspekty ścigania karnego oraz obowiązujące zasady statystyki kryminalnej. Instytucja zawieszenia postępowania uregulowana zarówno przepisem art. 11 § 2 k.p.k. jak i art. 22 § 1 k.p.k. dotyczy postępowania jako całości a nie jego części ułamkowych. Również w kategoriach statystyki kryminalnej postępowania przygotowawczego, podstawową jednostką statystyczną jest sprawa wpisana do repertorium Ds. (dalej: rep. Ds.) a nie jej części składowe i sprawa jako całość jest przedmiotem obowiązującej sprawozdawczości statystycznej. Natomiast aspekty praktyczne stosowania instytucji zawieszenia postępowania polegają na tym, że przed wydaniem postanowienia o zawieszeniu należy wyczerpać możliwości dowodowe, celem zabezpieczenia dowodów przed ich utratą. Skoro w odniesieniu do

---

²⁴ S. Waltoś, Nowe instytucje ..., s. 36.

niektórych z czynów złożonego przedmiotowo postępowania wyczerpano możliwości dowodowe i byłoby uzasadnionym w tej części przyszłe umorzenie postępowania na podstawie art. 11 § 1 k.p.k., to jedynym rozsądnym rozwiązaniem pozostaje wyłączenie w tej części postępowania do odrębnego prowadzenia i jego zawieszenie²⁵.

Pamiętając o przedstawionych zasadach absorpcyjnego zawieszenia postępowania karnego, należy stwierdzić, że stosowana praktyka zawieszenia kształtowała się następująco. Znacznie częściej stosowano zawieszenie postępowania w trybie art. 11 § 2 k.p.k., gdy postępowanie w sprawie o przestępstwo podstawowe znajdowało się w fazie postępowania sądowego i czasowo nieodległą była perspektywa prawomocnego orzeczenia o ukaraniu. Na ogólną liczbę 136 postanowień o zawieszeniu, 87 podjęto po wniesieniu do sądu aktu oskarżenia o przestępstwo podstawowe, a 49 gdy przestępstwo podstawowe było jeszcze przedmiotem postępowania przygotowawczego. Zawieszenie postępowania na podstawie art. 11 § 2 k.p.k. stosowano także w fazie postępowania *in rem*, a więc w sytuacji gdy sprawca czynu nie został przesłuchany w charakterze podejrzanego. Wypadków tego rodzaju odnotowano 30, przy czym w dwóch sprawach, a to: 3 Ds. 118/02 Prokuratury Rejonowej w K. i Ds. 4589/00 Prokuratury Rejonowej w Ł. realna była obawa przedawnienia w najbliższym czasie karalności za popełnione przestępstwo (z uwagi na brak podstaw do przedłużenia okresu przedawnienia w myśl art. 102 k.k.).

Zawieszając postępowanie w oczekiwaniu na zapadnięcie prawomocnego orzeczenia o ukaraniu, w 24 wypadkach toczące się postępowanie o przestępstwo podstawowe (14 z fazy postępowania sądowego i 10 z postępowania przygotowawczego) nie posiadało dostatecznego udokumentowania w aktach sprawy a jedynie stosowną wzmiankę w treści uzasadnienia postanowienia o zawieszeniu. Uchybienie to miało z reguły miejsce w sytuacji, gdy prowadzącym oba postępowania była ta sama jednostka organizacyjna prokuratury, dla której postępowanie o czyn podstawowy było okolicznością notoryjną. Najczęstszą formą dokumentowania faktu toczącego się postępowania sądowego o przestępstwo

---

²⁵ R.A. Stefański, Umorzenie ..., s. 508; A. Zachuta, Umorzenie absorpcyjne (art. 11 k.p.k.) - instrument przydatny w procesie karnym, czy zbędny?, Prokuratura i Prawo Nr 12/2000; P. Hofmański, E. Sadzik, K. Zgryzek, Kodeks ..., s. 92.

podstawowe, było dołączenie do akt odpisu bądź stosownego wyciągu wniesionego aktu oskarżenia. Toczące się zaś postępowanie przygotowawcze o przestępstwo podstawowe dokumentowano odpisem postanowienia o przedstawieniu zarzutu, postanowieniem o wyłączeniu do odrębnego prowadzenia bądź też notatką służbową. Takie sposoby dokumentowania toczącego się postępowania przygotowawczego o przestępstwo podstawowe miały tę wadę, że nie określały ani stopnia zaawansowania ani też czasowej perspektywy jego zakończenia. Skutkiem powyższego zawieszenia te miały faktycznie postać zawieszek *ad calendas Graecas*, czego wyrazem jest niemal 3 letni okres trwającego nadal wyczekiwania na prawomocne orzeczenie o ukaraniu.

Nie zawsze też w zawieszonym postępowaniu wyczerpano możliwości dowodowe popełnionego przestępstwa, a uchybienia tego rodzaju odnotowano w 9 sprawach. Najbardziej jaskrawym przykładem takiego uchybienia była wspomniana już sprawa Ds. 4589/00 Prokuratora Rejonowego w Ł. o przestępstwo z art. 235 k.k. W sprawie tej Montek H. (narodowości romskiej) złożył zawiadomienie, iż tymczasowo aresztowany za zabójstwo popełnione na terenie innego województwa jego brat Marek D., przy popełnieniu w stanie nietrzeźwości wykroczenia drogowego wylegitymował się skradzionym mu prawem jazdy, skutkiem czego on został ukarany za to wykroczenie i pozbawiono go prawa prowadzenia pojazdów mechanicznych. Bez sprawdzania wiarygodności złożonego zawiadomienia (a nawet czy Marek D. przebywał na wolności w chwili popełnionego wykroczenia drogowego) i bez przesłuchania go w charakterze podejrzanego, postępowanie w tej sprawie zawieszono w oczekiwaniu na prawomocne ukaranie za przestępstwo zabójstwa.

Uprawnionym do wydania postanowienia o zawieszeniu postępowania na podstawie art. 11 § 2 k.p.k. jest prowadzący dane postępowanie, a jeżeli nie jest nim prokurator wymaga to jego zatwierdzenia - art. 325 i 325e k.p.k.

2. Podjęcie zawieszzonego postępowania

Zawieszenie postępowania w oczekiwaniu na zapadnięcie prawomocnego orzeczenia o ukaraniu polega w istocie rzeczy na czasowym wstrzymaniu biegu procesu, zaś przeszkodą uniemożliwiającą podjęcie decyzji kończącej merytorycznie

postępowanie jest brak prawomocnego skazania za przestępstwo podstawowe. Na tle toczącego się postępowania, zawieszenie pełni funkcję środka wiodącego do celu, którym po ustaniu przeszkody w postaci braku skazania będzie umorzenie postępowania. Przeszkoda ta jako przyczyna zawieszenia, ma charakter nietrwałej przeszkody fizycznej, zaś zawieszenie nie jest ostatnią decyzją w danym procesie. Zawieszenie nie jest rozstrzygnięciem kończącym dany proces, a jedynie skutkuje jego czasowe wstrzymanie. Zawieszenie nie ma bowiem charakteru materialnego, a przeto nie pociąga za sobą wygaśnięcia prawa skargi i nie może unicestwiać bytu procesu karnego. Taki charakter procesowy zawieszenia postępowania podejmowanego na podstawie art. 11 § 2 k.p.k. wynika jednoznacznie z treści normy, która nakazuje umorzenie albo podjęcie zawieszzonego postępowania, przed upływem 3 miesięcy od uprawomocnienia się orzeczenia w sprawie o inne przestępstwo.

Kolejnym zagadnieniem wymagającym rozważenia na tle zawieszenia absorpcyjnego jest okoliczność, czy to rozstrzygnięcie jest rozstrzygnięciem nieodwoalnym, a przy braku wniesienia środka odwoławczego, wiążącym czasowo organ procesowy aż do chwili uprawomocnienia się orzeczenia w sprawie o inne przestępstwo. W szczególności czy organ procesowy jeszcze w czasie oczekiwania na prawomocne orzeczenie w sprawie o inne przestępstwo, może zmienić swój pierwotny zamiar przyszłego umorzenia i podjąć zawieszony postępowanie, aby następnie dokonać innego procesowego rozstrzygnięcia, np. umorzenia postępowania na podstawie art. 17 § 1 lub art. 322 § 1 k.p.k. bądź też wnieść akt oskarżenia do sądu.

Należy uznać, że postanowienie o zawieszeniu postępowania na podstawie art. 11 § 2 k.p.k. jest orzeczeniem odwoalnym, albowiem nie jest to rozstrzygnięcie kończące merytorycznie proces. Odwoalność jego przewiduje sama ustawa, albowiem obliuguje organ procesowy bez względu na inicjatywę stron - po uprawomocnieniu się orzeczenia w sprawie o inne przestępstwo - do umorzenia postępowania na podstawie art. 11 § 1 k.p.k., jeżeli zostały spełnione jego warunki, albo też, przy ich braku, do podjęcia postępowania, w toku którego może zapaść każde inne rozstrzygnięcie kończące merytorycznie proces bądź przesuujące go do fazy postępowania sądowego. Ta odwoalność decyzji o zawieszeniu wynika również z

podwójnej fakultatywności stosowania tej instytucji, to jest zarówno możliwości umorzenia jak też możliwości zawieszenia. Skoro zaś ocena celowości umorzenia (jeżeli orzeczenie wobec oskarżonego kary byłoby oczywiście niecelowe) dokonywana jest w oparciu o ustawowe zasady wymiaru kary, to należy zauważyć, iż podstawowy w tej mierze przepis art. 53 § 1 k.k. odwołuje się wprost i na wstępie swej treści do uznania organu dokonującego tej oceny. Takie rozumienie charakteru prawnego decyzji o zawieszeniu postępowania w trybie art. 11 § 2 k.p.k., prezentowała na tle badanych spraw praktyka ścigania, czego wyrazem były wspomniane już wypadki podjęcia zawieszonych postępowań przed zapadnięciem orzeczenia w sprawie o inne przestępstwo oraz inne ich merytoryczne zakończenie. Jeżeli w czasie trwającego zawieszenia pokrzywdzony cofnął skutecznie złożony uprzednio wniosek o ściganie sprawcy, względnie też przy popełnieniu kolejnego przestępstwa na szkodę tych samych pokrzywdzonych ich interes sprzeciwiał się umorzeniu postępowania, to wyczekiwanie z podjęciem prawidłowej decyzji merytorycznej aż do chwili zapadnięcia orzeczenia w sprawie o inne przestępstwo, byłoby działaniem społecznie i prawnie nieuzasadnionym.

W związku z treścią ustawy, że „zawieszono postępowanie należy umorzyć albo podjąć” istotnym dla praktyki jest problem, czy zawieszono postępowanie należy każdorazowo podejmować stosownym postanowieniem, nawet w wypadku ziszczenia się podstaw do umorzenia i podjęcia procesowego rozstrzygnięcia o umorzeniu postępowania w trybie art. 11 § 1 k.p.k. Do zagadnienia tego ustosunkował się w piśmiennictwie J. Wojnar stwierdzając, że „nie należy tego czynić, jeśli umorzenie ma nastąpić bez uzupełnienia postępowania. Wynika to wprost z art. 11 § 1, który używa formuły: umorzenie albo podjęcie. Kwestią odpowiednich uregulowań o charakterze organizacyjnym powinno być natomiast, aby umorzenie tego rodzaju ująć w statystyce”²⁶.

Osobiście jestem odmiennego zdania i uważam, że kwestia ta jest w mniejszym stopniu problemem prawnym, a bardziej problemem statystyki i biurowości. Procesowa decyzja o zawieszeniu postępowania na podstawie art. 11 § 2 k.p.k. skutkuje wykreśleniu sprawy z rep. Ds. oraz statystyczne jej zakończenie. Dla

---

²⁶ J. Wojnar, Odstąpienie ..., s. 62; podobnie R.A. Stefański, Umorzenie ..., s. 509.

statystycznego wykazania, iż w danej sprawie nastąpiło inne rozstrzygnięcie kończące proces merytorycznie, niezbędnym jest wzruszenie pierwotnego rozstrzygnięcia, albowiem w jednej sprawie nie mogą istnieć dwie wzajemnie wykluczające się decyzje procesowe. W takim kierunku rozstrzyga problem zarządzenie Ministra Sprawiedliwości w sprawie organizacji i zakresu działania sekretariatów oraz innych działów administracji powszechnych jednostek organizacyjnych prokuratury. Według jego § 65 i § 66 zawieszenie postępowania na podstawie art. 11 § 2 k.p.k. skutkuje wykreśleniem sprawy z rep. Ds., zaś do spraw nowych podlegających wpisowi do rep. Ds. zalicza się także sprawy uprzednio zakończone, które z jakichkolwiek powodów powinny być ponownie prowadzone. Podjęcie zaś prowadzenia to każda czynność procesowa, w tym i decyzja o umorzeniu.

W praktycznym postępowaniu absorpcyjnych zawiesznień, niemal regułą było każdorazowe podejmowanie stosownym postanowieniem zawieszzonego postępowania, które następnie ulegało umorzeniu na podstawie art. 11 § 1 k.p.k. Na ogólną liczbę 101 postanowień o umorzeniu poprzedzonych zawieszeniem postępowania, postanowienia o jego podjęciu wydano w 91 sprawach, a w 10 sprawach umorzono postępowanie bez uprzedniego jego podejmowania.

3. Charakter prawny terminu przewidzianego w art. 11 § 2 k.p.k.

Zgodnie z treścią normy prawnej zawieszzone postępowanie należy umorzyć albo podjąć przed upływem 3 miesięcy od uprawomocnienia się orzeczenia w sprawie o inne przestępstwo. Adresatem przewidzianego tu obowiązku jest wyłącznie organ procesowy, który podjął postanowienie o zawieszeniu, zobowiązany mocą normy prawnej do działania z urzędu i bez względu na ewentualną inicjatywę stron. Treść art. 11 k.p.k. jak również przepisy k.k.w. dotyczące postępowania wykonawczego orzeczeń sądowych, nie nakładają w tym zakresie obowiązku informowania z urzędu organu procesowego zawieszającego postępowanie o treści prawomocnego orzeczenia o ukaraniu. Jest wyłącznie domeną organu procesowego stosującego zawieszenie, jego inwencji oraz nadzoru nad zawieszonym postępowaniem, zapewnienie sobie dopływu informacji o stanie toczącego się postępowania w

sprawie o przestępstwo podstawowe. Dlatego tak istotnym jest ustalenie przed podjęciem decyzji o zawieszeniu postępowania, stopnia zaawansowania postępowania w sprawie o przestępstwo podstawowe oraz perspektyw jego zakończenia.

Przewidziany ustawą termin 3 miesięcy do podjęcia od chwili prawomocnego orzeczenia o ukaraniu rozstrzygnięcia procesowego w sprawie zawieszony, jest z praktycznego punktu widzenia wysoce nierealny. W badanych aktach nie przynosiło oczekiwanego rezultatu zwracanie się do sądu rozpoznającego sprawę przestępstwa podstawowego i oczekiwanie nadesłania informacji o treści prawomocnego skazania. Żądania takie uchodziły uwadze w gromadzonej korespondencji wielomiesięcznego trwania procesu sądowego, zaś permanentne prowadzenie takiej korespondencji z ustawową częstotliwością 3 miesięcy, było dla stron tej korespondencji wysoce uciążliwe. Problemu nie rozwiązywało także i nie zapewniało zachowania terminu, okresowe żądanie informacji z rejestru skazanych. W sumie praktyka nie wypracowała tu żadnej terminowej i skutecznej formy dopływu informacji o ukaraniu, zapewniającej zachowanie wymaganego terminu. Należy jednakże zauważyć, że Regulamin wewnętrznego urzędowania powszechnych jednostek organizacyjnych prokuratury nakazuje w § 181 sprawdzać okresowo w czasie zawieszenia postępowania - nie rzadziej niż raz w ciągu 6 miesięcy - czy przyczyny zawieszenia nadal trwają²⁷.

Uwzględniając daty prawomocnego orzeczenia o ukaraniu, postanowienia o podjęciu zawieszony postępowania bądź, przy jego braku, postanowienia o umorzeniu, w analizowanych aktach przestrzeganie omawianego terminu kształtowało się następująco:

- w terminie do 3 miesięcy - 53,
- w terminie do 6 miesięcy - 15,
- w terminie do 1 roku - 17,
- w terminie do 2 lat - 12,
- w terminie ponad 2 lata - 4.

---

²⁷ Rozporządzenie Ministra Sprawiedliwości z dnia 11 kwietnia 1992 r. (Dz.U. Nr 38, poz. 163 z późn. zm.).

Trwające dłużej niż 6 miesięcy - od czasu prawomocnego orzeczenia kary za inne przestępstwo - podjęcie zawieszono postępowania, pozostawało najczęściej w związku z uchybieniami w zakresie braku oceny stopnia zaawansowania postępowania w sprawie o przestępstwo podstawowe oraz zapewnienia bieżącego dopływu informacji o jego przebiegu i zakończeniu. Najbardziej jaskrawe uchybienia tego terminu, trwające ponad 2 lata, miały miejsce w sprawach: 2 Ds. 1441/99 i 1 Ds. 2316/99 Prokuratury Rejonowej w T., 3 Ds. 1071/99 Prokuratury Rejonowej w B. i Ds. 1992/98 Prokuratury Rejonowej w R.

Największa rozbieżność poglądów, a również i dowolność prowadzonej argumentacji, istnieje w ocenie prawnego charakteru 3 miesięcznego terminu przewidzianego treścią art. 11 § 2 k.p.k. do podjęcia zawieszono postępowania albo jego umorzenia, a w szczególności czy jest to termin instrukcyjny, zawity bądź stanowczy, wyłączający po jego upływie dopuszczalność podjęcia zawieszono postępowania.

Wobec ustawowego zdefiniowania w art. 122 § 2 k.p.k. pojęcia terminu zawitego w sposób jednoznaczny, w treści tej nie mieściło się sformułowanie terminu z art. 11 § 2 k.p.k. do podjęcia zawieszenia lub umorzenia postępowania. Nie jest to bowiem termin przewidziany do wniesienia środka odwoławczego, jak również ustawa nie uznaje go za zawity.

Autorzy uznający za instrukcyjny 3 miesięczny termin do podjęcia procesowego rozstrzygnięcia w sprawie o przestępstwo absorpcyjne po zapadnięciu prawomocnego orzeczenia o ukaraniu, powołują następujące argumenty:

- adresatem omawianego terminu jest organ procesowy, zaś celem jego zdyscyplinowanie;
- użyto tu mniej stanowczego zwrotu „należy”;
- zawieszenie postępowania jest środkiem a nie celem instytucji absorpcyjnego umorzenia;

- przy uznaniu tego terminu za stanowczy, jego niezachowanie prowadziłoby do absurdu, do przedawnienia karalności przestępstwa wobec permanentnego pozostawania postępowania w zawieszeniu²⁸.

W argumentacji stanowiska, że przewidziany treścią art. 11 § 2 k.p.k. 3 miesięczny termin jest terminem stanowczym W. Grzeszczyk pisze: „Termin przewidziany w art. 11 § 2 k.p.k., odnoszący się do podjęcia zawieszzonego postępowania, należy traktować przede wszystkim jako ważną gwarancję interesów oskarżonego, mającą na celu zapewnienie mu poczucia bezpieczeństwa prawnego, zniesienie stanu niepewności prawnej po upływie 3 miesięcy od uprawomocnienia się orzeczenia w sprawie o inne przestępstwo, o którym mowa w art. 11 § 1 k.p.k. Z tego względu termin ten trzeba uznać za termin stanowczy, należący do grupy terminów prekluzyjnych (choć to pojęcie jest w literaturze kwestionowane), a więc takich, które powodują, że czynność dokonana po ich upływie jest bezskuteczna i których jednocześnie nie można przywrócić”²⁹. Następnie zaś, że zwrot „należy” oznacza to samo co „powinno się”, zaś powinność jest równoznaczna z obowiązkiem oraz, że dla zachowania terminu przewidzianego w art. 11 § 2 k.p.k. niezbędne jest uprawomocnienie się w tym terminie postanowienia o podjęciu zawieszzonego postępowania.

Nie mogę oprzeć się wrażeniu, że argumentacja ta opiera się na dowolnych założeniach i ma na względzie wyłącznie interes sprawcy przestępstwa, a przeto ma ona charakter wykładni życzeniowej oraz wykładni *ad usum crimini*.

Przy wykładni instytucji zawieszenia i umorzenia absorpcyjnego postępowania karnego musimy bowiem pamiętać, że jest to wyłom w zasadzie legalizmu, wyłom dokonany wyłącznym kosztem ofiary przestępstwa, którą, nie dając w zamian nic, odarto nawet z moralnej satysfakcji jaką może stanowić skazanie sprawcy. Nie pozwala to na jakąkolwiek wykładnię rozszerzającą poza przepis art. 11 k.p.k.

---

²⁸ Z. Gostyński, Umorzenie ..., s. 42; J. Wojnar, Odstąpienie ..., s. 62-63; P. Hofmański, E. Sadzik, K. Zgrzyzek, Kodeks ..., s. 93; J. Grajewski, L.K. Paprzycki, Kodeks ..., s. 34.

²⁹ W. Grzeszczyk, Charakter prawny terminu określonego w art. 11 § 2 k.p.k., Prokuratura i Prawo Nr 3/1999; podobnie też R.A. Stefański, Umorzenie ..., T. Grzegorzczak, Kodeks ..., s. 67; S. Zabłocki w: Kodeks postępowania karnego. Komentarz, wyd. II pod redakcją R.A. Stefańskiego, S. Zabłocki, t. I, Warszawa 2003, s. 261-262.

Wyprowadzenie ze zwrotu językowego „należy”, powinności wydania, i to prawomocnego postanowienia o podjęciu zawieszzonego postępowania, opiera się na dowolnych założeniach. Stanowczość określonego terminu procesowego może wynikać wyłącznie *ex lege*, z wyrażonej treści przepisu prawa określającego równie wyraźnie i jednoznacznie następstwa jego niezachowania. Wyprowadzenie takich następstw z uchybień organu procesowego a godzących w ofiarę przestępstwa, może mieć za swoją podstawę tylko ludowe porzekadło „ślusarz zawinił kowala powiesili”, a nie literę prawa. Odwoływanie się w argumentacji do warunków i skutków prawno-karnych uregulowań zarządzenia wykonania kary warunkowo zawieszanej, czy też odwołania warunkowego zwolnienia oraz konieczności prawomocnego w tym zakresie orzeczenia, jest tu zabiegiem socjotechnicznym wprowadzającym w błąd przeciwnika prezentowanego poglądu. Prawno-karne uregulowania tych instytucji zawierają wyraźnie określone następstwa uchybienia terminu: skazanie ulega zatarciu - art. 76 § 1 k.k.; karę uważa się za odbytą - art. 82 k.k. Podobnie też art. 61 § 2 k.p.k. - dotyczący zawieszenia postępowania w innej sytuacji procesowej - „jeżeli w terminie zawitym 3 miesiące od dnia śmierci oskarżyciela prywatnego osoba uprawniona nie wstąpi w prawa zmarłego, sąd umarza postępowanie”.

Tego rodzaju następstw uchybienia terminu przepis art. 11 k.p.k. nie zawiera, a przeto domniemywanie ich istnienia jest dowolne. Jeżeli przy tym uwzględnimy realia praktyki ścigania i wymiaru sprawiedliwości, gdzie niekiedy wcześniej dochodzi do przedawnienia karalności niż ukarania popełnionego przestępstwa, to formułowanie warunku podjęcia w terminie 3 miesiące prawomocnego postanowienia o podjęciu zawieszzonego postępowania, jest życiowo nierealne i prawnie nieuzasadnione.

VII. Postępowanie odwoławcze

1. Problematyka zaskarżalności postanowień o zawieszeniu postępowania

Art. 11 k.p.k. nie zawiera w swej treści rozstrzygnięcia o uprawnieniach stron do wnoszenia środków odwoławczych. Podjęte na podstawie art. 11 § 2 k.p.k. postanowienie o zawieszeniu postępowania w oczekiwaniu na prawomocne orzeczenie o ukaraniu za inne przestępstwo, jest postanowieniem w przedmiocie zawieszenia postępowania, jak każde inne postanowienie wstrzymujące na czas nieoznaczony bieg postępowania karnego. Dlatego też do absorpcyjnego zawieszenia postępowania karnego, odnosi się norma art. 22 § 2 k.p.k. przewidująca uprawnienie stron do złożenia środka odwoławczego - jak określa to ustawa - na postanowienie w przedmiocie zawieszenia postępowania, a także dalsze ogólne rozstrzygnięcia procesowe dotyczące instytucji zawieszenia postępowania karnego (mam tu na myśli art. 22 § 2, 325 i 325e k.p.k.) mogące mieć również zastosowanie do instytucji zawieszenia absorpcyjnego.

Postanowienie w przedmiocie zawieszenia, oznacza każde procesowe rozstrzygnięcie dotyczące problematyki zawieszenia postępowania karnego, zarówno przygotowawczego jak i sądowego, mogące naruszać interes prawny stron. Postanowieniem w przedmiocie zawieszenia postępowania jest każda decyzja związana z zawieszeniem postępowania karnego. Jest to zarówno postanowienie o zawieszeniu postępowania jak też postanowienie o podjęciu zawieszzonego postępowania a także o odmowie ich dokonania. W takim kierunku wypowiedział się w poprzednim stanie sprawnym Sąd Najwyższy stwierdzając, że „ograniczenie możliwości zaskarżenia - wynikającego z art. 15 § 2 k.p.k. - tylko do samego postanowienia o zawieszeniu postępowania, bez możliwości zaskarżenia decyzji o podjęciu zawieszzonego postępowania, jest nie do pogodzenia z charakterem tej instytucji procesowej”³⁰. Pogląd ten jest nadal aktualny, albowiem prawnokarne uregulowanie uprawnień odwoławczych do zaskarżenia omawianych postanowień

---

³⁰ Postanowienie SN z dnia 13.7.1984, I KZ 103/84, OSNKW 1985, z. 3-4, poz. 27.

nie uległo zmianom. Uprzedni zwrot „postanowienie co do zawieszenia postępowania” oraz aktualny „postanowienie w przedmiocie zawieszenia postępowania” są treściowo tożsame.

Zasada działania z urzędu oraz obowiązek zabezpieczenia dowodów przed ich utratą lub zniekształceniem, nie ustają podczas wstrzymania biegu postępowania i obciążają organ procesowy także w czasie, gdy postępowanie oczekuje na zapadnięcie prawomocnego orzeczenia o ukaraniu w innej sprawie. Co więcej, postępowanie nie powinno być zawieszane do czasu zebrania i zabezpieczenia całokształtu znanych organowi procesowemu istotnych okoliczności popełnienia przestępstwa będącego przedmiotem postępowania. Jeżeli w czasie absorpcyjnego zawieszenia ujawni się nieznana dotychczas okoliczność mająca znaczenie dla przyszłego rozstrzygnięcia o umorzeniu, to możliwym i niezbędnym jest jej przeprowadzenie, zaś stosowną podstawę procesową stanowi tu przepis ogólny art. 22 § 3 k.p.k.

Przysługujące stronom w myśl art. 22 § 2 k.p.k. zażalenie na postanowienie w przedmiocie zawieszenia postępowania karnego, jest środkiem odwoławczym względnie dewolutywnym. Treść art. 463 § 1 k.p.k. przenosi bowiem jego odwołanie do sądu *ad quem* jedynie wówczas, gdy sąd *a quo* orzekający „w tym samym składzie” nie uzna w całości za zasadne wniesionego zażalenia i nie wyłącza z zakresu tych rozstrzygnięć - jak w poprzednim stanie prawnym (art. 412 § 2 d. k.p.k.) - zażaleń na postanowienia kończące postępowanie.

Zażalenia na zapadające w postępowaniu przygotowawczym postanowienia w przedmiocie zawieszenia postępowania nie zostały zastrzeżone do właściwości rzeczowej sądu i zgodnie z art. 465 § 2 k.p.k. podlegają rozpoznaniu przez prokuratora nadrzędnego. Z uwagi na „odpowiednie stosowanie” przepisów dotyczących zażaleń na postanowienia sądu do zażaleń na postanowienia prokuratora, organ prokuratorski, który wydał lub zatwierdził postanowienie w przedmiocie zawieszenia postępowania korzysta także z przewidzianych art. 463 § 1 k.p.k. uprawnień uwzględnienia zażalenia złożonego na jego postanowienie. Uprawnienie to nie doznaje również ograniczeń wprowadzonych treścią art. 40 § 1

pkt 6 k.p.k. (i odpowiednio do prokuratora art. 47 § 1 k.p.k.), albowiem przepis art. 463 § 1 k.p.k. jest przepisem szczególnym w stosunku do wyżej wymienionych³¹.

W badanych aktach składanie środków odwoławczych na postanowienia w przedmiocie zawieszenia postępowania należało do rzadkości. Zażalenia takie w 4 sprawach na postanowienie o zawieszeniu postępowania złożyli pokrzywdzeni i w 3 wypadkach zażalenia te zostały uwzględnione przez prokuratora nadzrędnego. Powodem zaś uchylenia decyzji o zawieszeniu była najczęściej przedwczesność podjętego rozstrzygnięcia łącząca się z uchybieniami w zakresie postępowania dowodowego.

2. Problematyka zaskarżalności postanowień o umorzeniu postępowania

Art. 11 k.p.k. poza wynikającym z jego treści wymogiem stosowania do osoby posiadającej co najmniej status procesowy podejrzanego, nie wskazuje ani też nie preferuje stadium postępowania najbardziej właściwego do jego podjęcia. Umorzenie postępowania prawnie - dopuszczalne zarówno w fazie postępowania przygotowawczego jak i sądowego - ma jedynie wpływ na tryb postępowania odwoławczego od podjętej decyzji o absorpcyjnym umorzeniu postępowania.

Umorzenie postępowania przygotowawczego na tej podstawie, jak również na każdej innej przewidzianej prawem podstawie umorzenia, jest zawsze umorzeniem postępowania przygotowawczego, dla których obowiązująca procedura karna przewiduje jednolity tryb postępowania odwoławczego z sądową kontrolą zasadności merytorycznego rozstrzygnięcia. Mianowicie zgodnie z treścią art. 306 k.p.k. przysługujące stronom zażalenie na postanowienie o umorzeniu postępowania przygotowawczego wnosi się do prokuratora nadzrędnego na prokuratorem, który wydał lub zatwierdził to postanowienie. Jeżeli zaś prokurator nadzrędny nie przychylił się do zażalenia, kieruje je do sądu właściwego do rozpoznania danej sprawy w pierwszej instancji, którego postanowienie utrzymujące w mocy decyzję prokuratora o umorzeniu jest orzeczeniem sądu odwoławczego, od którego nie przysługują

---

³¹ S. Zabłocki w: Kodeks ..., t. III, s. 335.

dalsze środki odwoławcze. W wypadku zaś uchylenia decyzji prokuratora o umorzeniu postępowania, sąd wskazuje powody uchylenia, a w miarę potrzeby wiążące prokuratora okoliczności wymagające wyjaśnienia oraz konieczne do przeprowadzenia czynności. Jeżeli prokurator w dalszym postępowaniu nadal nie znajduje podstaw do wniesienia aktu oskarżenia i postępowanie umorzy ponownie, postanowienie to wg art. 330 § 2 k.p.k. podlega tylko kontroli odwoławczej prokuratora nadrzędnego. W razie zaś jego utrzymania w mocy, pokrzywdzony który wykorzystał wskazane wyżej uprawnienia odwoławcze, może wnieść akt oskarżenia przewidziany treścią art. 55 k.p.k.

W odniesieniu do kontroli odwoławczej ponownego postanowienia o umorzeniu postępowania na podstawie art. 11 k.p.k. J. Zagrodnik wyraził pogląd, że kontrola ta odbywa się nadal w trybie określonym treścią art. 306 k.p.k., co wyklucza możliwość uzyskania przez pokrzywdzonego prawa do skargi subsydialnej w ramach art. 55 k.p.k. Jego zdaniem tryb kontroli zażaleniowej przewidzianej art. 330 § 2 k.p.k. ma zastosowanie jedynie wówczas „gdy ponowne postanowienie o umorzeniu postępowania przygotowawczego jest oparte na braku podstaw do wniesienia aktu oskarżenia, a zgodnie z poczynionymi ustaleniami warunek ten nie zostaje spełniony w wypadku ponownego postanowienia o umorzeniu absorpcyjnym”³². Niezasadność tego poglądu tkwi w założeniu, że dopuszczalność skargi subsydialnej czyni niemożliwym spełnienie zadań stawianych instytucji umorzenia absorpcyjnego oraz utożsamianiu absorpcyjnego umorzenia z istnieniem podstaw do wniesienia aktu oskarżenia.

Umorzenie postępowania na podstawie art. 11 § 1 k.p.k. w stadium postępowania sądowego następuje zawsze w formie postanowienia, chociażby nawet decyzja ta została podjęta po rozpoczęciu przewodu sądowego. Umorzenie postępowania z uwagi na oczywistą niecelowość ukarania wobec prawomocnego orzeczenia kary za inne przestępstwo, nie jest okolicznością wyłączającą ściganie lub inną okolicznością o których mowa w art. 414 § 1 k.p.k. Dlatego też w świetle tego przepisu oraz art. 93 § 1 k.p.k. rozstrzygnięcie to nie wymaga formy wyroku lecz postanowienia³³. Kontrola

---

³² G. Zagrodnik, Umorzenie absorpcyjne a instytucja skargi subsydialnej w polskim procesie karnym, Prokuratura i Prawo Nr 2/2000.

³³ Z. Gostyński, Umorzenie ..., s. 38; A. Zachuta, Umorzenie ..., s. 23.

odwoławcza sądowych postanowień o umorzeniu absorpcyjnym, podobnie jak i postanowień o zawieszeniu, następuje z uwzględnieniem treści art. 463 § 1 k.p.k.

Składanie przez strony zażaleń na postanowienie o absorpcyjnym umorzeniu postępowania należy do rzadkości. Na ogólną liczbę 272 zbadanych postanowień o umorzeniu postępowania przygotowawczego, zastały one zaskarżone jedynie w 6 wypadkach. Złożone zażalenia przedłożono prokuratorowi nadzrędnemu, który w jednym wypadku (1 Ds. 818/00 Prokuratury Rejonowej w P.) przychylił się do zażalenia uznając, że umorzeniu postępowania sprzeciwia się interes pokrzywdzonego. W sprawie tej w postępowaniu sądowym zapadł wyrok skazujący na karę pozbawienia wolności a nadto zasądzone na rzecz pokrzywdzonego powództwo cywilne w kwocie 8.600 zł.

W pozostałych sprawach, sąd rozpoznając zażalenia na postanowienia o umorzeniu w jednej z nich uchylił zaskarżone postanowienie i zlecił uzupełnienie postępowania przygotowawczego, zaś pozostałe postanowienia utrzymał w mocy.

Odnosząc się do badanych postanowień, a zwłaszcza zaś treści uzasadnienia postanowienia o umorzeniu postępowania przygotowawczego, należy stwierdzić, że były one niezwykle ubogie w dowodowej argumentacji istnienia przesłanek umorzenia. Poza przytoczeniem ustawowej formuły umorzenia absorpcyjnego, uzasadnienia te jedynie wyjątkowo odwoływały się do ustaleń faktycznych postępowania przemawiających za słusnością podjętego rozstrzygnięcia merytorycznego.

3. Nadzwyczajne środki kontroli i wznowienie umorzonego postępowania

Ustawą z dnia 10 stycznia 2003 r. - obowiązującą od 1 lipca 2003 r. - art. 11 k.p.k. został uzupełniony o przepis § 3 wg którego: „Postępowanie umorzone na podstawie § 1 można wznowić w wypadku uchylecia lub istotnej zmiany treści prawomocnego wyroku, z powodu którego zostało ono umorzone”. Jego wprowadzenie było następstwem krytyki ustawowych rozwiązań, które w poprzednim stanie prawnym czyniły problematycznym wznowienie umorzonego postępowania absorpcyjnego, zwłaszcza podjętego w fazie postępowania sądowego, w razie uchylecia lub istotnej

zmiany prawomocnego wyroku będącego podstawą umorzenia postępowania w trybie art. 11 § 1 k.p.k.³⁴ Zmiana ta wprowadzona po okresie z którego pochodził materiał aktowy, nie była podstawą podejmowanych rozstrzygnięć procesowych. Z uwagi na powyższe, a również zakres badania obejmujący funkcjonowanie instytucji umorzenia absorpcyjnego w postępowaniu przygotowawczym, przedmiotem zainteresowania mogły być wyłącznie decyzje procesowe podejmowane na podstawie art. 327 § 2 i 328 § 1 k.p.k.

Należy jednakże zauważyć, że ewentualne uchylenie lub istotna zmiana prawomocnego wyroku będącego podstawą umorzenia postępowania na podstawie art. 11 § 1 k.p.k., odbywa się zawsze poza postępowaniem absorpcyjnym i jest to okoliczność nieznana dla organu procesowego stosującego umorzenie absorpcyjne, o której może dowiedzieć się „z przypadku” a nie z urzędu. Również i organ procesowy dokonujący istotnej zmiany lub uchylenia prawomocnego wyroku będącego podstawą do stosowania absorpcyjnego umorzenia, nie ma najczęściej świadomości istnienia takiego umorzenia, a przeto i powinności informowania „organu absorpcyjnego” o uchyleniu prawomocnego wyroku. Świadomość obu postępowań oraz dokonanej zmiany wyroku, posiada wyłącznie sprawca czynu, lecz ten nie ma interesu prawnego i obowiązku ich ujawnienia. Dlatego też bez normatywnego rozwiązania problemu sygnalizacji umorzenia i uchylenia wyroku, wznowienie umorzonego postępowania absorpcyjnego w wypadku uchylenia lub istotnej zmiany treści prawomocnego wyroku, z powodu którego zostało ono umorzone, będzie martwą literą prawa.

W świetle powyższego nie było rzeczą przypadku, iż w materiale aktowym badanych spraw odnotowano wyłącznie 5 wypadków uchylenia przez Prokuratora Generalnego na podstawie art. 328 § 1 k.p.k. postanowienia o absorpcyjnym umorzeniu postępowania przygotowawczego, natomiast nie odnotowano wypadku wznowienia przez prokuratora nadrzędnego na podstawie art. 327 § 2 k.p.k. umorzonego postępowania absorpcyjnego. Podstawą uchylenia przez Prokuratora Generalnego jako niezasadnych postanowień o umorzeniu postępowania na podstawie art. 11 § 1 k.p.k. były uchybienia polegające na: umorzeniu postępowania w sprawie a nie

---

³⁴ J. Wojnar, Odstąpienie ...

przeciwko osobie, przyjęciu za podstawę umorzenia wyroku skazującego obcego państwa lub skazania i odbycia kary znacznie poprzedzających przestępstwo absorpcyjne, błędna ocena prawno-karna przestępstwa rozboju kwalifikowanego jako czynu z art. 191 § 1 w zb. z art. 158 § 1 k.k. i inne. Spośród tych postępowań, 3 po ich uzupełnieniu skierowano z aktem oskarżenia do sądu i zapadły w nich skazujące orzeczenia na kary pozbawienia wolności.

Uzupełnienie konstrukcji absorpcyjnego umorzenia postępowania karnego o przepis § 3, rozwiązuje problem wzruszenia sądowego postanowienia o umorzeniu, co wynika jednoznacznie z art. 540a pkt 2 k.p.k., który wymienia, że podstawę wznowienia może stanowić okoliczność określona w art. 11 § 3 k.p.k. Jeżeli więc umorzenie absorpcyjne nastąpiło na etapie postępowania sądowego, to podstawą jego wznowienia z przyczyn określonych art. 11 § 3 k.p.k. stanowi art. 540a pkt 2 k.p.k., zaś w postępowaniu przygotowawczym podstawą wznowienia będzie art. 327 § 2 k.p.k., który to również uległ stosownej nowelizacji.

VIII. Zakończenie i wnioski

Dotychczasowa regulacja instytucji umorzenia absorpcyjnego postępowania karnego budzi zastrzeżenia co do zgodności z Konstytucją RP podmiotowych uprawnień organu prokuratorskiego do podejmowania rozstrzygnięć w tym zakresie. Lakoniczne uregulowanie przesłanek i zasad jej stosowania powoduje - mimo podjętych zmian nowelizacyjnych - daleko idące rozbieżności w wykładni przepisów art. 11 k.p.k., a także liczne błędy praktyki, które odnotowano niemal w połowie badanych spraw. Praktyka ścigania karnego traktuje niekiedy instrumentalnie instytucję umorzenia absorpcyjnego, celem wyeliminowania spraw zagrożonych długotrwałością prowadzenia.

Dlatego też obok rozważenia możliwości stosowania tej instytucji w postępowaniu przygotowawczym, wydaje się niezbędnym uściślenie zasad jej stosowania przez określenie związku jaki może bądź powinien zachodzić między przestępstwem ukaranym a absorpcyjnym, długości i charakteru terminu przewidzianego dla podjęcia zawieszzonego postępowania, realnego zabezpieczenia interesów pokrzywdzonego oraz stworzenie mechanizmu wzajemnej informacji między postępowaniem absorpcyjnym a podstawowym.